

Knezova knjižnica

Zbirka
zabavnih in poučnih spisov

Izdaje
„Slovenska Matica“

II. zvezek

Uredil
Fr. Levce

V Ljubljani 1895

Tisk „Národne tiskarne“

Planinska idila.

Spisala Pavlina Pajkova.

I.

Gostilni „pri pošti“, v znanem prijaznem trgu sredi Soških planin, sedelo je pred hišnimi vrati več oseb v veselem pogovoru. Iz zadehle pivnice, v koji je prej skoro dve uri kvartala, pribežala je družba na priprosto kamenito klop predvežja, da si razvedri glavo in okrepča pluča v sveži večerni sapi. Bil je krasen večer, svitel kakor dan. Na obzorji, kjer je po dnevi sijalo in parilo najkrasnejše solnce, smehljalo se je zdaj polne lune žarno lice. Hladilna sapica je véla iz podgorja ter vedno bolj ohlajala razgreti zrak soparnega poletenskega dné. Prijeten mir je vladal okoli; čulo se je samó enakomerno žuborenje tekočega vodnjaka, ki je stal sredi trga nasproti gostilni, odmev stopinj kakega mimogredočega in zdaj pa zdaj zategli glas lajajočega psa iz daljave ali otožno mačkino mijavkanje.

„Ali nima nocoj poštni voz zopet zamude, gospod poštar? Pol devetih je že, moral bi že biti tu“, oglasi se nekdo iz družbe.

„Prosim, šele v dvanajstih minutah bode pol“, odgovori drobni možicelj, ki je že blizu pol stoletja nosil častno pošgarsko ime, vidno razžaljen. Pri tem primakne svojo starinsko sreberno čebulo vprašalcu pred nos, naj se prepriča. Nič ga ni dražilo bolj, nego

če mu je kdo očital netočnost njegovega poštnika ali lenobo njegovih konj.

„Sicer pa“, nadaljuje z mirnejšim glasom, „sedaj, o poletenski dōbi, ni nič nenavadnega, če poštnik zamudi kakšno četrt ure ali pa še več. Obilo potovalcev, koji vstopajo ali izstopajo na postajah, pomnožena prtljaga, obilnejše poštnne pošiljatve, to vse, gospōda moja, daje dosti časa in sitnob.“

„No, in ob sobotah je tudi vedno več potovalcev nego druge dni“, méni mladi učitelj pomirjujoč. Vedel je, da prijaznost proti staremu, gondrajočemu, a vrlému poštarju nikoli ni brez dobička.

„Vaš Hilarij ima tudi vsak dan priti na dom, kaj ne?“ pozveduje župnik, da obrne pogovor drugam.

„Morebiti, da že nocoj“, odvrne poštar. „Da bi le! Koliko denarja me stane ta fant! Osemdeset forintov na mesec, prej več nego menj; to ni malenkost v slabih denašnjih časih.“

„Zdravništvo je pa tudi eden najdražjih ukov“, méni sodnik. „Čudim se, da še izhaja s to svoto.“

„Ali je pa tudi pametno, toliko trositi premoženja na to, da potem mori ljudi“, godrnja poštar.

„O, prosim, prosim; mi nikogar ne morimo!“ hitro odvrne domači zdravnik. „Koliko mojih bolnikov je pa umrlo v tem polletu, kar tukaj službujem?“

„E, kaj, Vi ste še novinec, zatorej Vam še veljajo besede pregovora, koji pravi, da nova metla dobro pometa“, nasmeje se poštar. „Toda vprašam Vas, prijatelji“, pristavi resno, „kaj je mojemu fantalinu bilo sploh treba iti po svetu in se leta in leta ubijati za to, da bode enkrat moledoval za službo? Doma bi imel opravka čez glavo in kruha dovolj. Kadar jaz zatisnem oči, kdo bode gospodaril na mojem domu? Zakaj ne bi enkrat prevzel za mano mojega poštarstva, kakor sem je jaz prevzel za svojim očetom, in bi pri tem, kakor delam jaz, imel gostilno, ki je že čez več nego osemdeset let daleč okrog na dobrem glasu?“

„Ej, ko bi človeku vse šlo po volji, ne bi bilo tako napačno živeti“, reče župnik in tolažilno poštarja potipa z dlanjo po rami. Vsakega človeka sveta dolžnost pa je, da si izbere oni stan, do kojega čuti največ nag-

njenja; samo potem more v njem s haskom delovati, sebi v zadovoljstvo, a drugim na korist.

„Pa primožite Alenko k hiši; naj bodeta Alenka in Hilarij par, in s tem priklenite sina na dom, svoji znameniti gostilni pa zagotovite tudi v bodoče enako čast, kakršno je imela v preteklosti“, svetuje nekdo iz družbe.

„Kaj takega sem že sam večkrat mislil“, momlja poštar polglasno. „A potem bi moral naš vrli gospod zdravnik prepustiti Hilariju svojo prakso; kajti naša občina ne more rediti dveh zdravnikov.“

„O, rad, prav rad se mu umaknem, ako mi Vi, ki ste po svetu znan in veljaven mož, preskrbite drugje službo“, odvrne zdravnik živahno. „Vaš gorski kraj itak ni posebno ugoden našemu poslu. Presneto malo ljudi boleha v tem čvrstem zraku!“

Občni smeh se začuje na to opazko.

„Kaj pa sorodstvo med Alenko in Hilarijem, ne bi menda oviralo take ženitve?“ pozveduje župnik. „Saj, če se ne motim, dekle je Vaše sestre hči.“

„Moje polsestre, gospod župnik“ pojasni poštar.

„No, potem že pojde“, méni župnik; „a brez škofovega dovoljenja tudi ne. Sitnoba pri tem že bode“.

„A, kaj sitnoba! Da bi se le mlada sporazumela“, méni poštar iskreno. „Alenko bi še težje pogrešal nego Hilarija; dekle je solnčni žarek naši hiši. Takó ljuba je, takó vesela je, takó postrežljiva in delavna; vsi jo imamo radi.“

„Kako dolgo pa jo že imate pri hiši?“ popraša zdravnik, kojemu poštarjeve razmere še niso bile znane.

„Odkar je zagledala luč sveta“, odgovori poštar.

„V treh minutah moral bi priti“, reče nato bolj zase in pogleda na uro; ménil je namreč poštni voz — „ravno Vam utegnem še povedati, kakó in zakaj je postala Alenka moja hči, dasi njena roditelja še živita.“

„Za Alenkinega rojstva“, pripoveduje dalje, „živela je njena mati, moja polsestra v Trstu. Bila je omožena z malim uradnikom pri Lloyd. Tesno se jima je godilo; obilo sta imela zaroda. Skoro slednje leto ju je posečala štorklja, dasi sta bila že oba v letih.“

„Ko ju nekdanj po dolgem času zopet obiščem, najdem oba v skrajni obupnosti. On me je komaj pozdravil; jezen je hodil po sobi, deroč se na otroke, ki so, drobni in veliki, ležali po tleh kakor jabelka, katera jeseni skaplja z drevesa. Sestra pa je ležala v postelji in tiho se jokala.“

„Začuden in vznemirjen gledam ta prizor. Tako spoznam, da se jima je pripetilo nekaj neugodnega. Stopim k postelji. Tinica, čemu se jočeš, poprašam sočutno, saj menda nisi bolna?“

„V tem trenutju zagledam poleg nje v postelji dva podolgovata bela ovitka. Iz zgornjih njih koncev sta kukala dva drobna, rdečkasta, napihnjena obrazka novorojenčkov.“

„Dvojni blagoslov, kaj?“ vprašam presenečen, ker sedaj si tolmačim njiju žalost.

„Sestra še glasneje zajoje, svak pa zagrebe lice v dlani in stoče: „Še ta nesreča, ta nesreča! Ali jih ni bilo sedmero dovolj? Pa še takoj dva ob enem prifrčita!“

„In po vrh še deklici, to podvaja nesrečo“, pristavi sestra obupna. „Ko bi vsaj dečka bila, ne stalo bi mi toliko do tega. Deček kmalu dospe do kruha, a dekleta, dekleta! S temi je druga. Zdaj imava sedem hčerâ, grozno!“

„Sicer pak niti dečkov niti deklic nisva bila več potrebna,“ zagrmi svak bolj srdit nego obupen. „V najinih letih ne smela bi več zibel teči v hiši, a zdaj kar dve naenkrat! Samega sebe me je sram.“

„Ljudje božji, ne nosita se, kakor da sta iz uma,“ pokregam ju jaz. „Kaj bledeta o sramoti, kaj o teni, kar bi bilo in kar bi ne bilo potrebno. Previdnost božja daje in jemlje otroke, kakor se ji ljubi; a kadar jih daje, odmerja jim tudi prostorčka, da se preživé. Kaj bodeta tako brezpametno tugovala? Če sta doslej nasičevala sedmero lačnih kljunčkov, bodeta jih pa še teh dvoje več. Vidita, meni je usoda naklonila samo jedinca, Hilarija, za kojega življenje sem vedno v trepetu, in takó smo si mi vsi trije malo da ne enaki: vama dela skrb preobilni zarod, meni pa premajhni. Zato takoj s saboj vzamem enega teh dveh živih

ovitkov. Zagotavljam vaju, da moja starka in jaz bodeva ljubila ta drobiž, kakor bi bil najin. In takó se je zgodilo. Kar nič si ga nisem izbiral; kar pobral sem prvega, kojega sem bliže dosegel; grem naravnost z detetom v najdišče, mu najmem tam dojko in z obema odpotujem proti domu.“

„Vrlo ste se obnesli! Pravo krščansko delo ste storili!“ pohvali ga družba.

A poštar jih ni več poslušal. Vstane in posluša. Začulo se je iz daljave konjsko klopotanje. Brez dvojbe, da je njegova pošta, da prihajajo njegovi konji, ki so mu bili polovica življenja.

„Gospod poštar, jutri imam krasno propoved, kakor navlaš izmišljeno, da Vam zaceli rano, katero Vam je odhod Hilarijev zapustil v srcu“, reče župnik in vstane, da odide.

„Ne vem, če bom imel časa priti, gospod župnik“, izgovarja se poštar in odpre drugo plat dvoriščnih vrat, da voz more noter.

„Morate si pa časa vzeti, ljubi poštar, svoji duši v prid.“

„Pošljem pa ženo in Alenko; onidve kaj radi poslušata besedo božjo. Upam, da mi njiju molitev pomore enkrat v nebesa.“

„Ne vem, če njiju molitev zadostuje“, reče častiljivi starec ter odide.

V tem trenutju zatrobi poštni rog, bič poka, na koncu klanjca pa se prikaže velika, črno-rmenoobarvana kočija, natovorjena s kovčegi. Počasi in ponosno se poštna kočija pomiče dalje črez nekoliko strmi trg; naposled se škripaje med veselim hrzanjem upehaneh kônj ustavi pred gostilno „pri pošti“.

II.

„Sluga pokoren! S čem Vam morem ustreči?“

S temi besedami se pokloni poštar pred ukusno oblečenim gospodom, ki je prvi stopil iz voza.

Poštar je bil izvrsten poznavalec ljudi, ker je kot lastnik gostilne in pošte mnogo občeval s tujci. Vselej je na prvi pogled pogodil, s kom ima opraviti.

Tudi sedaj iz odličnega tujčevega vedenja brž spozná, da ima pred seboj osebo višjega sloja. Obračal je torej vso svojo pozornost nánj, prezirajoč druge potovalce, koji so se počasi izkrcavali iz poštnega voza.

„Ali dobim tukaj stanovanje?“ bilo je tujčevo prvo vprašanje, potem ko je voznika bogato obdaril; „Vaša gostilna mi je gorko priporočena“.

„Velika čast záme“, reče poštar in privzdigne nekoliko svojo čepico. „Sob imamo na razpolago polno dvanajsterico. Upam, da bodete pri nas z vsem popolnoma zadovoljni. Katinka, sobi s številka X in XI pokaži gospodu“, reče svoji ženi, ki je tudi bila prišla pozdravljat prišlece.

„Želim dve sobi, v kojih bi imel popolni mir“, pravi tujec; „mislim prebiti vso poletno dōbo v tem kraju“.

„Potem bosta pa sobi številka VIII in IX pripravnejši za gospoda, ker sta združeni in stojita na koncu hodnika“, pravi gostilničarka. Na to brž vzame tujcu iz rok torbico z ogrinjalom ter ju izroči hišinji. „Milostivi gospod, želite tudi kaj večerje? Z vsem Vam moremo —“

„Ah, kakó si me prestrašil!“ zakliče nenadoma poštar.

„Joj, naš Hilarij!“ vzklikne poštarica iznenadena, zapusti tujca in hiti sinu nasproti.

Ta je bil ravno skočil iz kočije, nenadoma stopil k očetu ter ga objel.

„V kojem kotu si pa tičal, da te nisem videl?“ reče poštar in krepko poljubi cvetoči ustni svojega sina.

„Prišel si vendar, Hilarij! Saj sem dejala, da nas kar iznenadiš“, reče poštarica z vznesenim glasom ga objemši. Na to se hitro povrne k tujemu gospodu, da ne bi bil razžaljen, ker ga je zapustila sredi pogovora.

„Ne zamerite, gospod“, izgovarjala se je, „najin edinec je, takó dolgo ga nisva videla. Izvolite stopiti za služkinjo, da Vam pokaže sobi; jaz takoj pridem za vama.“

Pokloni se mu kratko, potem zopet priteče k sinu, objame ga še enkrat, zrè nanj s solznim očesom,

poboža mu lice in deje s skrbljivim glasom: „Nekoliko bled in suh se mi dozdevaš!“

„Zmučen sem vsled dolgega potovanja. Natlačeni smo sedeli v vozu, kakor sardele v sodu. Pa še povrh ta neznosna soparica! Kakó se pa Vam godi, mati? Ali Vam je nadležna naduha kaj polegla?“

„Le na pol, Hilarij, le na pol.“

„E, moj dečko, od starih koles, kakor so najina, se ne sme zahtevati, da bi bila brez poškodbe“, méni poštar veselo. „Danes se kolo še vrti, a jutri se morebiti že ustavi.“

„Novo kolo se časih ustavi še prej nego staro“, odvrne hitro poštarica. Ona ni nikoli marala govoriti o smrti; „pa ne zamerita, pogledat moram k tujcu. Kdo neki je? Njegova prtljaga je tako dragocena, a sam stopa tako ponosno kakor knez.“

„Ogrski graščak je, Bogdan Veránić mu je ime; posestva ima med ogrskimi Slovenci, tudi on sam je Slavjan, kakor mi je pravil“, reče Hilarij in se ozrè nemirno, kakor bi nekoga iskal.

„Tedaj graščak! Najbrž kak, kak —. Kako se že pravi ogrskim graščakom?“ pozveduje poštarica, ker ji ne pride pravi izraz na jezik.

„Magnat ali plemenitaž, mati“, reče sin z nasmehom.

„Idi rajši enkrat pogledat, česa naš izborni gost potrebuje“, priganja poštar.

„Mati, kje pa je Alenka?“ kliče Hilarij za odhajajočo materjo.

„Zob jo bolí in ker ima zatekel obraz, svetovala sem ji, naj ostane v svoji sobi.“ —

Eno uro pozneje potrka nekdo na dveri Alenkine sobe.

„Ali smem vstopiti, Alenka?“ povpraša krepek moški glas, izražajoč hrepenenje.

„A ti si, Hilarij? Dobro došel!“ odgovori nežni glas deklice, njegove sestrene Alenke. „V sobo pa ne smeš priti. Ne, ne! čuješ, da ne smeš,“ vsklikne prestrašena, ker se ji dozdeva, da se kljuka giblje. „V postelji sem.“

„Tvoje postelje še ne pogledam ne; le tebe želim videti,“ smeje se Hilarij.

„Tedaj bi nekaj krasnega videl“, poroga se ona. „Prestrašil bi se me, tako imam oteklo lice.“

„Dovoli, da vsaj glavo pomolim v sobo, da te vsaj vidim“, prosi Hilarij.

„Tudi tega ne smeš“.

Hilarij zagodrnja nekaj, kar pa Alenka ni umela. „Ali te zob močno boli?“ povpraša potem sočutno.

„Ah, tako me trga in tolče, kakor bi kdo s kladivom nabijal v njem.“

„Ko bi v sobo smel, povedal bi ti izdaten lek“, reče on.

„Ozdravim tudi brez njega“, odvrne ona. „Idi spat, Hilarij“, pristavi s prijaznejšim glasom; „truden moraš biti. Lahko noč! Ne dam ti več odgovora“

„Grdo si me sprejela“, potoži se Hilarij. „Ali si čula, Alenka, da si me grdo sprejela?“ ponovi še enkrat glasneje in precej razdražen, ker ni bilo več odgovora. „Tega ti ne odpustim tako brž.“

V sobi zopet tišina. Izprevidel je, da mu noče odgovarjati. Ozrši se na zaprte dveri odide nevoljen v svojo sobo.

Nekaj trenutkov pozneje reče Alenka polglasno: „Zdi se mi, da je odšel; ali ne, Marijana?“

Njena opazka je veljala ženski srednjih let, koja je pri mizi, obloženi s kupom perila, marljivo šivala.

Marijana je bila nekdanja Alenkina dojka. Oklenila se je bila z vso ljubeznijo svoje dojenke, in ker ni imela nikjer pravega doma, prosila je poštarico, da sme ostati tudi nadalje v njeni hiši.

Bila je krotke, blage naravi. V Alenkini sobi je šivala, spavala; ta soba je bila njen svet, Alenka pa nje edina misel, nje skrb, nje ljubezen. Iskrenejše želje ni gojila, nego da vidi srečno svojo dojenko.

„Pa bi bila Hilariju dovolila, da pogleda v sobo“, odvrne Marijana na Alenkino vprašanje. „Odpravila si ga, kakor da ni naš domačin. Ali te njegov prihod ne veseli?“

„Veselim se, da je prišel, a težko mi vendar dé. Saj vem, da ga bom zopet pri vsaki priliki žalila in žalostila“, potoži se Alenka.

„Pa ga ne žali!“ svetuje Marijana.

„Ne morem drugače. Kadar on reče da! moram jaz reči ne! Neka skrivna moč me sili, da mu vselej nasprotujem.“

„Temu se res čudim“, pravi Marijana; „saj je z njim tako lahko izhajati. Tako je skromen, pa kar nič ni domišljav in nestrpen, kakor so drugi mladeniči. Pa kako te rad ima! Mislim, da ne pretiravam, če pravim, da je s teboj ljubeznivejši, nego z roditelji.“

„To je ravno, kar mi ne godi“, odvrne dekle naglo.

Marijana jo začudeno pogleda. „Ljubeznivosti, ménim, ni nikoli preveč“, reče na to nekako otožna. V misli ji prihaja kratkodôbna ljubeznivost onega, ki je nji nekdam obetal večno udanost.

„Ali v resnici méniš, da naju Hilarij ne posluša?“ reče Alenka v skrbéh in se nemirno ozrè na dveri.

Marijana vstane in pogleda v vežo. „Žive duše ni na hodniku,“ reče na to in obrne ključ.

„K meni pristopi, Marijana“, reče na to Alenka s prostejšim glasom, „povedati ti hočem, zakaj se preveč ne veselim njegovega prihoda. Ko je bil Hilarij zadnjič o Božiču tu, „nadaljuje na pol šepetaje, „bil je z menoj sicer ljubezniv in dober, kakor vselej, a vendar nekaj je bilo v njegovem vedenji, kar mi ni ugajalo. Kaj je bilo, si prav za prav sama ne vem razložiti, le toliko vém, da, ko bi bil z menoj menj ljubezniv in menj dober, bi mi bilo ljubše.“

„Ali za pet ran božjih, zakaj neki?“ začudi se Marijana.

„Zakaj? Da, ko bi ti mogla to umeti“, vzdihne Alenka.

„Le povej, prav pazno te hočem poslušati.“

„Ker njegove oči, kadar govori z menoj, ne gledajo več tako odkritosrčno, njegov glas ne doni več tako svobodno, kakor nekdam. Njegove oči imajo poseben svit in on neprestano vzdihuje. Mene pa sili smeh, kadar vidim njega tako zmedenega. To pa ga draži. Očital mi je celó, da sem brezsrčna. Jaz, da bi bila brezsrčna? Ali ni to smešno? Ti gotovo še dobro pomniš, kdo izmed naju je nekdam privezaval hroščem niti na noge; kdo je uprezal sultana v voziček, naložen s težkim kamenjem; kdo je jemal iz gnezd mladiče

in počinjal celo vrsto enakih hudodelstev. Oni vrlji junak, ki je ta dela opravljal, je bil vedno samó naš Hilarij, ne jaz.“

„Veš, Alenka, trdosrčnost, kojo ti Hilarij očita, ni v zvezi s porednostjo otročjih let. Le bodi mu dobra in prijazna; kdo vé, čemu bo to dobro“, svetuje Marijana.

„Prijazna in dobra že, a več pa tudi ne“, mrmra Alenka bolj záse in se obrne od luči, da bi zaspala. „Lahko noč, Marijana! Zaspati hočem; spanec me premaguje.“

„Želim, da bi bolje spala nego sinoči, ko te je zob toliko mučil“, želi Marijana in zopet sede k svojemu delu.

III.

Malovažna oteklina Alenkinoga lica je črez noč skoro izginila vsa. Alenka se čuti v jutro čvrsto, kakor navadno, dasi je rahla bolečina zdaj pa zdaj še spominja včerašnjega zobobolja. Tudi dobre volje bi bila, kakor vedno, da je ni poštarica že v jutro za rana oštevala, ker je tako hladno sprejela Hilarija.

„Ali ne vidiš, dekle“, dejala je skoro z ljubosumnim glasom, „kako ti je udan? Ali bi ne bila záte velika sreča, ko bi ti on kedaj hotel več biti nego bratranec? Lepa nisi, kar sama veš; dote ti tudi ne moremo obetati, ker, dokler živiva strijc in jaz, potrebujeva sama gotovine. Šele po najini smrti smeš nekaj pričakovati. Ako si torej pametna, bodi prijazna Hilariju in tako osrečiš sebe in njega. Vajina zveza bi veselila mene in strijca.“

Ta kratki ogovor je pregnal Alenki vso dobro voljo. Vrhu tega je bila umrla ponoči triletna sosedova hčerka, ki je bila Alenkina ljubljenska. Tudi to jo je presunilo. Na domačem vrtu zdaj sedi poleg majhnega ribnika in plete venec za majhno krsto.

Bilo je najlepše poletensko jutro. V okolici se ponosno dvigajo visoke planine, moleč s svojimi sivimi vrhovi v prozračno modro nebo. Iz daljave se čuje raznovrstno klenkanje zvončkov pasočé se živine. A ona vsega tega ne vidi niti ne čuje. Nje oko je že vajeno gledati veličastne goré; njenemu ušesu je

že domače ljubko klenkanje preprostih zvončkov. V misli vtopljena popolnoma pozabi, kje da biva. Njena roka sama o sebi plete dolgi venec, a nje usta skoro nevedoma govoré polglasno nje misli.

„Dejala je, da nisem lepa, zagotavljala mi je, da nimam pričakovati dote. Nič novega mi ni teta povedala. A novo mi je bilo, da bi jaz morala postati Hilariju več, nego to, kar sem. Jaz pa nočem in ne maram postati mu več; saj čutim, da stoprav tedaj bi bil mojemu srcu izgubljen. Kot bratec mi je mil in ljub, kot — — ne, ne; iz te moke ne bode kruha“, pristavi poredno in odkima odločno z glavo. Nje oči oživé, nje lice se razjasni, urojena ji šegavost in dobra volja se je zopet polastita.

„Ali sem res takó grda?“ reče, in se pripogne nad zrcalo ribnika, da bi se videla v njem.

Njen še ne celoma razviti život, nje obraz z na pol še otročjim izrazom se v njem zrcalita.

„Oči imam premajhne, usta prevelika in nos, bogme, zdi se mi, da ne stoji prav sredi lica“, modruje o sebi. „Ne, v tako nepravilni obraz se gotovo nihče ne zagleda. V božjem imenu! Ostanem pri teti do konca dni, da ji snažim tičnike, da zalivam nje cvetice, da krmim nje ptičke in mačke, da“ — beseda ji nenkrat zamre na ustnih. Šplašena, osramočena, skoči kvišku. Ne daleč od sebe zagleda tujega gosposkega človeka, ki jo opazuje z zanimanjem.

„Prosíte Boga, gospodična, da ne bi nikoli postali lepa“, spregovori tujec z resno besedo, bližajoč se ji.

Ko Alenka zapazi čitajočega gospoda, brž si misli, da mora biti v njih gostilni nastanjen. Nje nenadejanost ji torej brž nekoliko preide; radovedna zre v njegov resni, ponosni, nekoliko trpeči obraz. Ta obraz se ji vidi uprav nasproten belo-rdečim obrazom, koje videti je vajena.

„Oprostite“, reče pri tem osramočena, „vêdla sem se tako po otročje.“

„Želim Vam, da bi prav dolgo ostali še otročja“, odvrne tujec in hoče iti mimo nje. A kakor da bi se bil premislil, ustavi se in uljudno povpraša: „Ste li domača hči?“

„Le na pol“, odvrne Alenka; pri tem pobere cvetke, koje so bile padle na tla, med tem ko se je pripogibala nad ribnikom. „Poštar je polbrat moje matere in torej moj strijc. Vzel me je k sebi kot dete in me ima za hčerko.“

„Menda pa postanete enkrat pri hiši še več, nego ste sedaj“, odvrne Bogdan Veránič dvoumno, ker bil je on.

„Ne mogli bi me v rodbini bolj ljubiti, nego me že“, odvrne Alenka iskreno. „Hilariju vedno pravim, da, ko bi mu bila prava sestra, ne mogel bi ljubeznivejši biti z menoj.“

„Menda bi bil tedaj menj ljubezniv“, opazi Veránič poredno. „Ali je Hilarij oni mladenič, ki se je včeraj ob enem z menoj vozil s pošto?“

„Vi ga torej že poznate“, vsklikne veselo Alenka; „da, on je. Strijc nima drugih otrok nego njega; medicinec je v četrtem letu. In Vi, gospod, kakšnega ste stanú, ako smem vprašati? Gotovo ste učenjak, tako zamišljeno gledate?“

Veránič se nasmehne. „Samó posestnik, gospodična! Moje imé je Bogdan Veránič, graščak v Šent-Mihelu na Ogrskem. Ali smem tudi jaz vedeti Vaše ime?“

„Alenka je moje ime,“ brž cdgovori uljudno. „Kaj ne, priprosto ime? Nikoli pa ne bi bila verjela, da ste posestnik, to je človek, ki se bavi s kmetovalstvom,“ nadaljuje Alenka in ga otročje ter zvedavo opazuje.

„Zakaj ne?“ začudi se Veránič.

„Ali res želite vedeti?“ reče Alenka obotavljaje se. „Ker tako ponosno stopate, ker je Vaše lice tako upálo, barva na njem tako nezdrava, Vaše oči gledajo tako — tako —“

„Ostro“, pomaga ji Veránič.

„Ne ravno ostro,“ popravi Alenka, „pa tako nekako nezadovoljno, otožno. Kdor žíví na kmetih, pa je navadno čvrst, vesel in zadovoljen.“

„Le Vi tako ménite, ker po sebi sodite“, odvrne Veránič mračno. „Od Vaših let, se vé, ni družega pričakovati. Toda verujte mi, da nezadovoljnost gospoduje ravno tako na kmetih, kakor po mestih. Nesreča biva povsod, in kjer biva ona, tam sta tudi čmernost in otožnost domá.“

„Otožnost jaz jedva po imenu poznam“, pohvali se Alenka. „A po izrazu Vašega lica sodeč, mora biti otožnost nekaj prav hudega. Ko bi vedela, s čim Vas morem razvedriti“, nadaljuje pomislivši si, „storila bi rada. A jaz sem takó neolikana in nerodna, da se bojim, da bi moje prizadevanje bilo zastonj. Le delj časa ostanite v naših hribih! Sveži in čvrsti planinski zrak, lečne vonjave planinskih rastlin, krepilni žarki našega solnca, to vse Vas mora oživiti in razvedriti.“

Veránič pogleda razmišljen okoli sebe, ko je Alenka s preprosto sočutnostjo izražala svoje mnenje, kakor bi vse to ne zadevalo njega. Ko pa ona umolkne, brž reče prisrčno: „Bog Vas ohrani vedno tako neolikano in okorno, kakor pravite, da ste; od srca Vam to želim!“

Po teh besedah se urno obrne in nadaljuje z brzimi koraki svoj pot.

Alenka gleda nekaj časa začudena za njim.

Ko se Veránič oddalji po stranski stezi obširnega vrta, sede ona na prejšnje mesto, da zgotovi pričeti venec.

„Čuden mož!“ si misli pri tem. „Želi mi, da bi vedno ostala otročja, neolikana in okorna! Svetuje mi, naj prosim Boga, da ne bi nikoli postala lepa! — Tega pa že ne! Od danes dalje hočem celó vsako jutro in vsak večer vplesti v svojo molitev očenašek, naj mi dá Bog razviti se v čedno deklè. Saj to vendar ni nič hudega. Ne, da bi bila gizdava; ali lep obraz je rajši videti, nego grd. To vem iz svojega opazovanja. Menda pa so ti čudni nazori o ženski izobrazbi in lepoti ogrskim ljudem lastni, morda! — Že vem, da si ti; tvoje velike roke te ovajajo,“ zakliče na enkrat Alenka in se trudi odtegniti roke, s kojimi je Hilarij, ki se je nenadoma približal nji za hrbtom, zakril ji oči.

Hilarijeve roke mahoma izpustijo nje oči, a zato tem tesneje objamejo Alenko.

„Ker si me sinoči takó grdo spodila, v kazen za to mora danes tem iskrenejši biti pozdrav“, reče Hilarij, a iz tega glasú se je znala radost svidenja.

Hilarij je bil prijeten mladenič. Lice mu je žarelo od zdravja in mladosti. Prijazne črte njegovega obraza so kazale nepokvarjenost duše in blagost značaja, a

jasne, milobne njegove oči so bile porok njegove občutljive in otožne narave.

„Pusti me! Boli me. Čemu me takó stiskaš?“ huduje se Alenka.

„Moj objem, praviš, da boli? Ali veš, kaj pomeni záme ta izpoved?“ potoži se Hilarij in jo hitro izpusti.

„Pomeni, da si mi skoro vrat zlomil. Da si takó silen! Dozdaj si me vselej rahleje objemal“, očita mu ona.

„Ali misliš, da se bom vedno védel s teboj, kakor z desetletno deklico?“ odgovori on razdražen. „Sedemnajstletna si že; torej dovolj stara, da bi —“ umolkne in beza nejevoljen s palico po trati.

„Prosim, sedemnajst in pol“, odvrne Alenka s ponosom. „Prav imaš, stara sem dovolj, da se tvoje sitnosti ubranim.“

Hilarij se postavi pred njo in med tem, ko ji resno zrè v oči, vpraša jo z negotovim glasom: „Ali mi nisi kar nič dobra, Alenka?“

„O, pa še prav iz srca sem ti dobra, kar sam najboljše veš“, odvrne Alenka pristrčno. Pri tem pa obrne od njega oči. Njegov zgovorni pogled jo vznemirja. „Nihče na svetu mi ni ljubši od tebe; saj si mi zvest tovariš iz otročjih let.“

„Ali veš tudi, čemu človek živi na svetu?“ povprašuje dalje Hilarij z resnobnim glasom.

„Da se enkrat postara“, pošali se ona.

„Čemu midva živiva, kakšen smoter naj bi imelo najino vzajemno življenje?“ pristavi on nestrpno. „Saj ti je mati davi razložila moj namen.“

„No dá, ako Bog dá, da skupaj zastariva. Kakó boš tedaj čmeren, si lahko mislim; toda vse hočem voljno prenašati, samó tobaka mi ne smeš vohati“, nagaja Alenka s porednim glasom.

Njena dobra volja odžene tudi njemu pobitost. Smeh ga posili.

„Starevati morava skupaj, prav si pogodila“, reče presrečen; „toda upam, da ne kot maločutna sorodnika.“

„Sevé, da ne kot maločutna“, reče ona mirno ter se dela nevedno, dasi prav dobro umeje njegovo misel; „upam, da se bova vedno rada imela vkljub najinim večnim razporom.“

„S teboj ni mogoče pametne besede govoriti; še si popolnoma otročja in brezčutna“, huduje se on ter udari z ного ob tla.

„Ti se zavzemaš zaradi mojega otročjega mišljenja, a gospod Veránič se je zánje vnemal; kdo od vaju ima prav?“ poroga se Alenka.

„Gospod Veránič? Ogrskega magnata meniš? Kaj si se že seznanila ž njim? Pa kedaj?“ začudi se Hilarij.

„Malo prej nego si ti prišel. Šel je tod mimo in spoznala sva se. To ti je čudak! A smili se mi, ker je nesrečen“

„Kaj veš ti o njem, da ga miluješ?“

„Nič ne vem, a to vendar priznaš, da srečen človek ne gleda takó resno, kakor on.“

Záme pa nimaš oči, da bi opazovala, če sem srečen ali nesrečen?“ odvrne pikro.

„Ker vem, da nimaš vzroka, da bi bil nesrečen? Tvoja čmernost pa me nič ne vznemirja, saj vem, da vselej kmalu izpuhti. A venec je gotov, takoj ga ponesem svojemu umrlemu angeljčku. Toda kmalu se povrnem. Upam, da te najdem tedaj boljše volje, da se po stari navadi veselo pomeniva o tvojem dijaškem življenji.“

Rahlo je privzdignila dolgo kito cvetja ter varno jo nesoč odšla ž njo z vrta.

Hilarij ji ničesa ni odgovoril. Bil je videti nezadovoljen. Ko ona odide, hodi nemirno gor in dol mimo ribnika.

Kadar se ženska šali s svojim ljubimcem, ga še nikakor ne ljubi, misli sam pri sebi. Ona dobro vé, kakó mi je ljuba, če se tudi dela nevedno; ona gotovo slutí, da je meni več nego sestrana ali pa sestra.

Naposled sklepa sam pri sebi, da ga ona ne ljubi takó, kakor on želi, ker ni žara v njenem pogledu, ne trepéta v njenem glasu. Ne da bi bila brezčutna! On vé, da se pod njeno veselo lahkoživnostjo skriva vroče srce. A to srce še ni vzbujeno; a kadar se vzbudi, takrat bode ravno takó ognjeno, kakor je zdaj maločutno. A kdo je vzbudi? Da oni srečnik ne bode on, pravi mu slutnja.

Ni maral počakati Alenke. Denašnji dan je zánj toliko kakor izgubljen; ne bode več mogel biti dobre volje.

In počasnih korakov, s povešeno glavo se klaverno napoti proti stranskemu vходу vrta, s kojega je stezica vodila na obširno polje in zelene travnike.

IV.

Dolgo hodi zamišljen dalje. Mrzlica negotovosti mu stresa dušo. Še si ne vé raztolmačiti Alenkinega vedenja proti njemu. Ali je res nje srce še takó nevedno, da zánj ne čuti več, nego prijateljske ljubezni, ali pa se ga ona brani z namenom? Oboje se mu dozdeva neverjetno. Alenka, dasi še otrok v duši, kazala je o več prilikah, da ima gorko, čuteče srce, in tako srce, posebno če bije v prsih mlade deklice, se navadno ne ustavlja ljubezni. Tudi nikoli ni kazala osebne mržnje do njega, ravno nasprotno: njega je vedno in povsod odlikovala pred drugimi. V najlepši slogi in srčnem sporazumljenji sta prebila skupaj detinska, otroška in mladeniška leta.

Danes ga prvikrat, vrnivšega se v domovino po dolgi odsotnosti, ne navdušuje domovinsko podnebje; pogled toliko ljubljenih planin in domačih tál ga ne gane; mehka domovinska sapica mu ne teši po rodni zemlji toliko koprnečega srca. Vse se mu dozdeva nekamo tuje, mrzlo, brezčutno!

„Zakaj takó resno zamišljen, mladi prijatelj, in to že koj prvi dan svojega bivanja v domovini?“ oglesi se nenadoma nekdo v njegovi bližini.

Hilarij se vzdrami. Privzdigne glavo in njegove oči se pri tem ujamejo z očmi gospoda Verániča. Sedél je ta pod senco divje hruške ob robu steze in pušil.

Neprijetno mu je bilo v tem trenutji to srečanje, a še neprijetnejši njegov mrzli, porogljivi pogled, s kojim ga je opazoval. Vedel je v trenutju, da so mu te oči pregledale dušo, kar mu nikakor ni bilo prav.

„Dozdeva se mi, gospod Veránič, da tudi Vas v tem trenutji ne naudajajo vesele misli“, odvrne Hilarij, prisiljeno se nasmehnivši, toliko da skriva nevoljo,

„Vaše čelo se mi ne vidi nič menj zamišljeno, nego je moje.“

„Pravo ste pogodili“, odvrne Veránič malomarno; „svetle, vesele misli ne bivajo pod tako mračnim obokom, kakor je moje čelo. A pri meni je to kaj družega. Mračnost in nezadovoljnost sta meni postali druga narava. Čudil bi se, da je drugače. Z ozirom na moja leta in moje izkušnje, ni to nič posebnega. Pač pa pri Vas. Mladi ste, zdravi ste, ljubijo Vas, da ne rečem obožavajo Vas domači, kakor sem se sinoči prepričal, časten stan ste si izbrali, svet, bodočnost sta Vaša.“

Hilarij nekoliko zarudi. Res je takó, kaj hočeš še več, pritrjeval je v njegovi duši skriven glas. „A vendar pri vsem tem nisem srečen“, odvrne na to z razdraženim glasom. Zdelo se je, kot bi se nad samim seboj razsrdil. „Vi tudi, kakor sami trdite, niste zadovoljni, dasi bi lahko bili, po vtisku Vaše zunanosti sodeč.“

„Iz moje zunanosti bi se dalo to soditi?“ začudi se Veránič z dvomljivim glasom, „potem res slabo poznate ljudi. To je gospodična Alenka s svojimi bistrimi otroškimi očmi in mehko dušo boljša gatakla od Vas. Poglejte me, ali ne bi ménili, da imate pred seboj petdesetletnega moža? In vendar nimam več nego štiriintrideset; včeraj sem jih ravno dopolnil.“ In vzpel je svoje suho, visoko telo kvišku ter se približal Hilariju.

„Šele štiriintrideset?“ vzklikne Hilarij nehoté. „Res, več jih kažete,“ pristavi pomilovalno, ozrši se v njegovo od preranih gub razorano lice, v njegovo polnolaso glavo, že močno posuto s srebrnimi nitimi. „Ali Vas je zla usoda takó zasledovala?“

Veránič se bridko nasmeje.

„Zla usoda! Ha, ha! Usoda in božja previdnost igrata na svetu znamenito vlogo. Vse, kar se na njem godi dobrega ali slabega, bodisi vsled nedolžnega slučaja, ali zvijačne spletke, pripisuje se božji oblasti. Mogoče, da je res mnogo ljudi, koji so vsled svoje vernosti in naivnosti tega trdega prepričanja, a jaz nisem! Predobro sem uverjen, da moje nesreče ni naklonila božja previdnost, temveč da mi jo je zakrivila samó brezvestna in brezčutna ženska.“

„Ah, nesrečna ljubezen“, šepne Hilarij ginjen. — Bilo mu je, kakor da vidi v Veráničevi pobitosti svojo usodo, koja ga čaka.

„Ne nesrečna ljubezen, koja pa, verjemite mi, še ni najhujše zlo na svetu, temveč nesrečen zakon“, odvrne Veránič temno in vrže od sebe komaj užgano smodko, koja ni hotela goreti.

„Vi ste oženjeni?“ zakliče Hilarij prijetno prese-nečen in zadovoljnosti žar mu za trenotek razjasni razmišljeno oko.

Verániču ni ušlo to njegovo hipno razvedrenje. Vedel je koj, kaj pomeni, in porogljiv nasmeh mu sili na ustna.

„Bil sem oženjen, sedaj nisem več,“ reče na to s poudarkom. „Smrt je razklenila verigo mojega zakona, verigo, ki se je meni nekdanj zdelo spletena iz rož, koje so se kmalu izpremenile v žgoč osat. Sicer pak sva živela ločena že šesto leto.“

„Žalostno, prežalostno, kar tu pripovedujete,“ vzdihne Hilarij. Otožnost se ga zopet polasti. Da je Veránič vdovec, mu nikakor ni prav.

„Čemú tu stojiva?“ začudi se Veránič, „spremite me, ali prav za prav jaz Vas spremim. Kam ste bili namenjeni?“

„Kamor si bodi in nikamor. Toda res, pojdiva dalje. Začudite se, v kakó romantično sotesko vodi ta pot,“ svetuje Hilarij.

In napotita se dalje. Polje in travniki so za njima ostajali. Vedno dalje prihajata v gorovje. Že sta prišla pod vznožje visoke planine. Kamen nad kamnom, skala nad skalo je tam stala nakopičena; iz njih bujno poganjajo divje rastline in planinske cvetlice.

Po tem kamenju so skakale koze prijazno meketaje, plašne, radovedne oči upiraje na prišleca. Skal-nati velikan nad njuno glavo se je zdel, kakor bi se hotel vsak trenotek porušiti. Po zrakovju šumí, drví votlo grmenje padajočega slapa, ki se nenadoma pri-kaže njunim očem.

Veránič obstane začaran od tega prizora. Željnega očesa se ozira na vse strani, naposled je koprneč ustavi na deroči slap.

„Ah, kako divje-romantično!“ vzklikne. „Kakó se ta prizor prilega moji duši!“

„Moji pa ne“, odvrne Hilarij. „Moja duša hrepeni po miru, po sreči, a ta soteska nas nehoté spominja viharjev življenja. Mraz mi vselej prehaja dušo, ko hodim tod mimo. Da si jo pa človek res enkrat ogleda, je res vredno, ker je silno zanimiva. Zdaj pa pojdiva dalje“, sili v Verániča, ker ga njegova slastna, hrepenéča zamaknjenost v peneče se vodovje vznemirja. „V desetih minutah dospeva do odprte ravnine, iz koje bova imela najlepši razgled na vse planine okrog. Kanin, Triglav, Mangart se nama bodo dozdevali tako blizu, kakor bi se dali z roko doseči.“

„Idite sami dalje, jaz se še nekoliko tu pomudim. Že davno mi ni bilo tako prijetno-bridko pri srcu, kakor zdaj,“ reče Veránič in sede na porušeno skalo, ki je ležala na poti, lice pa zagrêbe v dlani.

„Da bi Vas zdaj zapustil? V tem dušnem stanji zapustil?“ zavzame se Hilarij in molčé tudi on sede na veliki kamen njemu nasproti.

Mož ima ali slabo vest, ali je grozno trpel, sodi sam pri sebi. Ko bi mi saj hotel zaupati, da bi vedel, kako je ž njim.

„Gospod Veránič, težko mi dé, da sem Vam povzročil razburjenost, privedši Vas tu sem,“ povzame v novič čez nekaj časa.

Veránič se zgane.

„Pozabil sem, da nisem sam, ne zamerite!“ reče z votlim glasom ter privzdigne glavo. Lica so mu še bolj upala, oči so mu kalne. „Mimogredoča mehkoba me je obšla — sedaj mi je lože. Ničesa ne obžalujem več, a tudi ne hrepenim po ničemer več!“

„V Vaših letih da ne bi gojili več željá? Je li mogoče?“ začudi se Hilarij.

„V mojih letih, ko bi imel pravice do najboljše sreče, zdi se neverjetno, kaj ne?“ odvrne Veránič bridko in si z roko potegne preko čela. „Sicer pa“, nadaljuje z mirnejšim glasom, „udal sem se v svojo usodo. Uredba božje previdnosti je, da kadar se človeku približuje smrt, mu ugasne v prsih vsaka strast, vsaka želja po zemski sreči. Moje telo je sicer še krepko, a duša mi

umira. Slutil sem to že davno, a zdajle sem se o tem najbolj prepričal.

„Čas, ki je najboljši zdravnik srčnim ranam, stori tudi pri Vas svojo dolžnost“, tolaži Hilarij.

„Vem, da se nahajajo rane, koje se sčasoma same po sebi zacelijo. Take rane so n. pr. one vsekane vsled odsotnosti ali izgube dragih oseb, o kojih nam zavest pravi, da smo bili ž njimi vedno dobri in prijazni. A nahajajo se tudi take rane, koje čas še bolj razjeda, kakor če bi v pretrgo devali prst in s tem luknjo še povekšali. In take, vidite, so moje rane“, razjasnuje Veránič.

„Ne morem razsoditi, ker mi niso znane“, reče Hilarij z naglasom. Očito je bilo, da bi jih rad poznal.

„Če Vas zanima, odkrijem Vam jih,“ reče Veránič ustrezno. „Sicer pak ničesa novega ne izveste, stvar je celo vsakdanja; razlika je samo ta, da bolest in obup ne razmesarita vsakemu srcá takó, kakor je razmesarjeno meni.“

Ko to izreče, potegne iz naprsnega žepa cigaret-nico ter si iz nje jemlje dragoceno smodko. Ko jo hoče zapaliti, spomni se, da je včeraj videl Hilarija pušiti. „Vi ste tudi kadilec,“ reče, „ali Vam smem ponuditi pravo ogrsko smodko? Nekoliko premočne so, a to mi baš prilega, ker omamljajo.“ In ponudi mu polno cigaretnico.

Hilarij seže po eno, a pri tem ostrmi. Zagledal je bil na notranji strani platnice prekrasno doprsno sliko mlade ženske.

„Ah, čegava je ta angeljska glavica?“ reče navdušen; „najbrž samó izmišljen vzor.“

„Angeljska glavica! Da, to je slična primera“, mrmrá Veránič; „ali oh, kako časih laže človeški obraz! Oglejte si milobo teh oči, čar teh nedolžnih ust, ali ne bi človek pri tem pogledu nehoté sklenil roke in upognil koleno, takó se mu ta podoba vidi kot nekaj višjega, nadzemeljskega? A kakšno je imela dušo! Kaj pravim imela, duše sploh ni imela. Še zdaj, ko je že davno vse minilo med nama, ko jo že mesec dni pokriva hladna gomila, kadar občudujem te dovršene poteze, koje so dičile njo, izprijeno žensko,

začutim bolečino v glavi, kakor če bi mi kdo z železno roko stiskal možgane. Enako, menim, mora čutiti oni, kojemu se pamet zmeša. Čudili se zdaj pač ne bode, da je nje nenavadna lepota v trenutji vnemala srce in razum mladega človeka, kakršen sem bil jaz tedaj, ko sem jo prvokrat zagledal. Bil sem takrat četrtoletni poslušalec prava na pariškem vseučilišči. A nisem bil več mlad. Sin bogatih ogrskih plemičev, nisem nikoli obiskaval javnih šol. Učil sem se s svojimi odgojevalci, kadar in kolikor sem hotel, da sem bil že dvaindvajsetletni, ko sem izgotovil srednje-šolski uk. Učil se nisem prava zato, da bi si enkrat s pridobljenimi vedami zagotovil obstanek, temveč samo, da se izobrazim. Določil sem bil, da se vsako leto dam vpisati v drugo vseučilišče, da bi imel prilike videti svet ter spoznavati ljudi in navade raznih narodov. Kadar pa bi se naveličal pohajkovanja, čakalo bi me doma mirno, brezskrbno življenje. Imeli smo na našem obširnem posestvu uradnikov in oskrbnikov dovolj, koji so čuvali in vodili premoženje, jaz bi bil imel samo uživati.“

„Ne bom tajil, da več nego juridične dolgočasne študije so me zanimale veselice, a pred vsem gledališče. Marljivo sem je obiskoval, saj sem bil čez mero preskrben z denarjem.“

„Na opernem obzorju se je tedaj bila prikazala nova zvezda, mlada pevkinja, Holandkinja po rodu, prava krasotica. Bolj nego njenemu glasu se je klanjal svet njeni izvenredni lepoti. Tudi mene je očarala. Med mnogobrojnimi svojimi čestilci je mene najbolj odlikovala, dasi sem bil eden najmlajših. Menda so ji bile znane moje ugodne razmere. Izkratka, meni na ljubo se je odpovedala svoji časti in slave polni bodočnosti. Postala je moja soproga.“

„A izpolnitev te moje srčne želje mi je odvzela naklonjenost moje obitelji.“

„Staro in čestito je bilo plemstvo naše rodbine. Odkar se je pomnilo, so se pradedje združevali v zakon samo z visokim plemstvom. Nikoli se ni naša žlahtna kri oskrunila s plebejsko. In da bi jaz, edini potomec mogočnega ogrskega magnata, pripeljal ženo

v sijajne prostore našega ponosnega gradú preprosto meščansko dekle, pevkinjo? — Poleg tega je naša rodbina od nekdanj bila strogo katoliškega mišljenja in čutenja, a moja izvoljenka je bila luteranka. Roditelja sta se mi zarotila, da nikoli ne privolita v to zavezo. A prava ljubezen ne pozna ovir, ne splaši se zaprek, zdi se celo, da se navdušuje in pomnožuje vpričo zaprek in borb. In taka je bila moja ljubezen do pevkinje Bil sem polnoleten in torej sam svoj gospodar. Svetoval sem ji, da bi se dala skrivaj poročiti, in ona se je voljno udala. Najine vezi ni blagoslovila cerkev, sklenila jo je samo gosposka: bila sva civilno poročena.“

„Prvo leto svojega zakona sem živel sam svoji ljubezni ter bil v nji tako srečen, da me nikoli ni vznemirila misel na bolešt in poniževanje, koje sem bil provzročil svojima roditeljema.“

„Leto pozneje sem dobil naznanilo očetove smrti. Še čvrstega moža je spravila v rani grob moja nepokorščina. Mati, mehkočutna, bolehná ženska, ni mogla prebiti samote: sina in moža ob enem izgubiti, bilo ji je preveč. Rada mi je odpustila moj prestopék ter me pozvala domu v svojo bližino. Rađ sem poslušal ljubeči klic in to tem bolj, ker sem želel imeti svojo Adrijeno samo záse, kar bi na samotnem gradu bilo mogoče, v šumu prestolnega mesta pa ne. Nje lepota, koja se je po možitvi še bolj razvijala, vzbujala je občno pozornost in mi dala povod k ljubosumnosti.“

„Da se Adrijena ne čuti srečne v tihoti mojega dvorca, poznal sem takoj. Moja od dné do dné rastoča ljubezen ter skrbno in ljubeče ravnanje moje matere, zdelo se mi je, kot bi jo dražilo. Pritoževala se je o dolgem času, o neznosni prozi selskega življenja; čutila je, da ni rojena za rodbinsko srečo. da nje duh umira v tej samoti in — groza! nekega dné izgine iz gradú in s seboj odnese dragocenosti, kolikor jih je našla.“

„Kaj sem tedaj prebil, ne bom ponavljal. Nočem zastrupiti s svojimi obupnimi slikami nazorov, koje Vaša mlada, zaupna duša najbrž goji o življenju, o ženski zvestobi. Ko bi matere ne bil imel, napravil bi bil konec svojemu neznosnemu življenju. Toda ma-

teri sem hotel prihraniti silni udarec. Ohranil sem svoje življenje, a zato mi je umrla duša najmučnejše smrti: smrti zaničevanja. Njo, kojo je duša obožavala, moral sem zaničevati! Strašna pokora! Da bi jo bil poiskal, ali povpraševal po nji, bil sem preponosen. A časopisi so zopet slavili nje ime; vedel sem tedaj, da se je povrnila na gledališče. In popisi njenih zmag so vplivali kot žarki na moje ranjeno srce. Ljubosumnost me jame mučiti. Bili so dnevi, ko me je ta strast prijela s peklenko močjo. Tedaj sem zadušil svoj ranjeni ponos, odpotoval v Pariz, kjer je ona bila angažovana, in ondi pod tujim imenom se ukradel kot tihotapec v gledališče, da vidim njo, da čujem nje glas, glas svoje žene! Še bolj zmučen, še bolj nesrečen, kot prav izgubljen človek sem se vrnil potem domov.“

Hilarij je majal z glavo.

„Ker ste jo tako iskreno ljubili,“ reče do dna srca presunjen, „bi si bili prizadevali jo zopet pridobiti. Nji na ljubo bi bili zapustili svoj grad in se preselili v Pariz.“

„Adrijeno zopet pridobiti? Nikoli ne!“ zakliče Veránič ponosno. „Žena mora za soprogom, ne soprog za ženo. Zakaj mi ni odkrila svoje misli, svoje želje, da si želi zopet k gledališču? Vsaki, še tako težki žrtvi bi bil privolil, samo da jo vidim srečno. Da bi se pa zopet približeval ženski, ki me je sramotno in brezsrčno zapustila, nikoli ne! In ko bi mi pri tem počilo srce.“

„Prava ljubezen marsikaj odpusti,“ méni Hilarij.

„Odpusti se pač, pozabi se pa ne. Ali veste tudi, kaj ostane sčasoma od prave, globoke, neizmerne ljubezni, ako se ji jemlje domišljija, vera in up? Nič, nego žgoča, obupna boleost, koje duša, upehana od dolgotrajnih borb, ne more dolgo prenašati. Ne, z Adrijeno ni bila prava sreča več možna, dasi sem še vedno koprnel po nji. Ženska, koja se enkrat izneveri, izneveri se tudi drugikrat. Zato nisem poskusil sprave med nama. Sicer pa, dve leti potem, ko je zbežala s svojega doma, izginila je tudi iz Pariza in ob enem ž njo nek mlad plemič. Na to tri leta nisem čul o nji

ničesa. Slučajno sem potem čital nje ime v nekem angleškem časopisu. Iz njega sem izvedel, da je zopet pevkinja in sicer bolj zadnje vrste v nekem malo znanem mestecu Severne Amerike. Čudil sem se temu zeló, a dalje nisem pozvedaval. Pred mesecem dni pa mi dojde od Newyorškega konzulata naznanilo o nje smrti. Ponesrečila se je baje na neki potopivši se ladiji. Tragična smrt! Ali jo je zaslužila? Časih si mislim, da, časih ne! Ah, svojo in mojo nesrečo zakrivila je samo nje izvenredna lepota!“ pristavi razdvojen ter vrže z vso močjo velik kamen sredi grmečega slapa, da je voda visoko plusknila in ju oba močno poštropila. Težko je bilo soditi, je li ta divji čin znamenje obupa, jeze ali bolesti.

„Premalo sem se ji laskal“, nadaljuje nekoliko pomirjen, „premalo jo občudoval. Neizmerna gizdavost je hrepenela po neprestanih hvalospevih in slavospevih. Jaz pa tega nisem znal. Pač pa sem jo znal tem bolj ljubiti in obožavati. A za kaj je nje oholi duši veljala ljubezen? Za igračo, za hipno razvedrilo, za mimogredočo omamo! Ljubav se ji je zdela dobra za osrečevanje navadnih ljudi, a ne za izvenredne izvoljence njene vrste. Da sem jo moral srečati! Krepki moj oče bi se menda še zdaj življenja veselil; čuteči materi je tudi sinova nesreča skrajšala dni — in meni? No, kakšen sem jaz postal, lahko sami sodite: Živ mrlič tavam po svetu, ker mi nikjer ni najti mirú, brez smisla, brez namena, samo da preženem dolgočasnost življenja. Materi sem moral na smrtni postelji obljubiti, da si ne bom s svojo roko končal življenja. Pokoriti se ji nisem hotel, ko mi je odsvetovala neskladno ženitev; zato se hočem zdaj pokoriti in spoštovati nje zadnjo prošnjo.“

„A čas bode, da odrineva. Mrak se dela. Dozdeva se mi, kakor da se je sova iz onega skalovja oglasila. Neugoden mora biti v noči ta kraj“, reče, zagrozivši se.

Hilarij mu ponudi roko, on se je hlastno oklene, ter molčé nastopita pot nazaj.

V.

Kakor smo videli iz Alenkinega govorjenja in vedenja, bila je živahno, naivno, nekoliko poredno, a pri tem pametno, polno-čutno dekle. Živela je v onem zdravem, polmeščanskem, porselskem obližji, kjer se telo in duša svobodno razvijata po nagibih svoje narave, kjer se pride do spoznavanja dobrega in slabega, smelega in prepovedanega po naravnih potih, ne po licemerskih pretiranega izobraževanja in občevanja s tako zvanimi olikanimi krogi.

Potem, ko je doma dovršila ljudske šole in pri tem prav pridno skakala po tratih in se lovila po gozdih s svojimi vrstnicami, dal jo je strije za dve leti k Uršulinkam v Ljubljano, da se nekoliko utrdi v naukih. Ko se je povrnila, hotel je imeti svoj dobiček od izdanih novcev. Odslej je morala Alenka po eno uro zjutraj in eno zvečer sedevati v poštni odpravljalnici, ker so njemu že oči pešale in ga je torej preveč utrujalo čitanje različnih pisem. Toliko o njeni naravi in izobrazbi.

Kar se tiče nje telesnih prednosti, ne imeli bi kaj posebnega omenjati. Ni bila niti lepa, niti nelepa; nje obraz je bil sto in sto drugim obrazom enak, ki ugajajo ali ne ugajajo, kakršen je ukus. A pri vsem tem se je prikupila hipoma vsakemu. Raz prijazno lice, iz porednega pogleda, iz smehljajočih se ust, iz preprostega in odkritega vedenja je vejal nekaj čvrstega, mamečega, podobnega jutranji sapi pomladanskega dné.

Tudi danes sedi poleg okenca poštno odpravljalnice. Vsem pismom je že bila pritisnila pečat in jih uredila za odpošiljatev, a v glavni zavitek jih ni še bila spravila. Uradna ura še ni bila potekla; še utegne kdo priti s pismom ali s pošiljatvijo.

Tesno ji že postaja v zadehli sobici; hrepeneč se ozira v odprto okno sebi nasproti, iz kojega vidi košček zelenega vrta, čuje neskladno brenčanje žuželk, med katerimi zdaj pa zdaj zazvižga vesela kosova pesem.

„Ali je kaj pisma záme, Luka Brenclja?“ povpraša sključen mož ter pokuka s svojim širokim obrazom v okence poštne odpravljalnice.

Alenka pogleda v predel, kjer so ležala še ne oddana pisma.

„Nobeno pismo se ne glasi na to ime“, pové potem.

„Ne?“ začudi se mož in dela tako kisel obraz, kakor bi se hotel zajokati.

„Pride pa jutri“, tolaži Alenka; „menda je obtičalo kje med potem.“

„Bo pa že tako“, odvrne ón udano. „Srečno! pa brez zamere!“ —

„Gospodična Alenka, danes se Vam na prvi pogled pozna, da sedite kakor na žrjavici v svojem tesnem prostoru, med tem ko se zunaj pripravlja najlepši večer“, reče star na pol gosposki oblečen mož ter postavi na polico okenca poln kup pisem za odpošiljatev. Bil je sodni pisar. „Glejte, kako sem neusmiljen“, nadaljuje obžalujé; „tu Vam prinašam sitno delo za skoro majhno četrvt ure.“

„Nič ne dé, saj mi pri tem hitreje čas preide“, odvrne Alenka dobre volje in hitro s postrežno roko napiše sprejemnice, pripne znamke, lističe in kar je bilo treba.

„Kje pa tiči gospod studiozus, da ga še nisem videl?“ pozveduje med tem pisar.

„Revež sedi ves dan v svoji sobi in se muči za zadnji rigorozum“, odgovori Alenka in marljivo dela dalje.

„Za rigorozum? Tako učenje mora biti strašno dolgočasno“, méni stari mož s tajno grozo.

„Mogoče, a verujte mi, da ne bode dolgočasnejše, nego kadar jaz sedim v tej kletki, čakaje, da pride Peter ali Pavel z naročili. Sicer pa si Hilarij odganja dolgočasnost s tem, da kadi kakor hlapon

Pisar odide s sprejemnicami in v istem trenutji se prikaže Hilarij.

„Ali ni tvoje mučenje še pri koncu?“ reče sočutno, zagledavši Alenko sedečo pri oknu. „Ta nesrečna pošta! Najlepše ure dneva ti krade! Po jutrih in po

poldnevih, ko bi lahko uživala nekoliko svobode, moraš tu posedati, po dnevi te pa mati neprestano potrebuje. Kar zakleni svoja dverca in pojdi z menoj na vrt!“

„Ne smem“, reče Alenka vzdihom in pogleda na stensko uro, „še deset minut mi velj dolžnost tu ostati.“

„Kaj boš taka pedantinja! Kdo pa naj pride z naročili baš zadnji trenutek? In ko bi prišel, naj se oglasi v obednici, tam najde očeta.“

„Ali pa veš, da niti ne zaslužiš, da bi te spremla na vrt“, huduje se Alenka. „Dve celi uri sem te ondi včeraj čakala. Prosila sem te vendar, da me ondi počakaj! Podvzala sem se tako, da v komaj petih minutah sem že bila nazaj. A kogar ni bilo in kdor ni prišel več na vrt, ta si bil ti. Kakor kafra si bil izginil, in kakor večnosti te ni bilo nazaj.“

„Vsega tega je gospod Veránič kriv“, izgovarja se Hilarij; „on me je poprosil, naj ga spremim na sprehod.“

„Gospod Veránič?“ začudi se Alenka in se z vidnim zanimanjem ozre na Hilarija. „Kod pa sta hodila? O čem sta se pogovarjala?“

„O, Evina radovednost, kako zasleduješ svoje hčerke!“ vzklikne Hilarij. „Sicer pa, utolaži se, prav nič nisva govorila o tebi. Šla sva pa do slapa.“

„Tako?“ méni Alenka razmišljena. „Sedaj pa pojdiva na vrt“, pristavi in vstane; „čas moje rešitve je prišel.“

Malo trenutkov potem sta stopila na vrt. Domači psiček, mali beli kodrec, ki je že dolgo nestrpno čakal Alenke, svoje najljubše prijateljice, od veselja zacvili, zagledavši jo. Hiti ji nasproti, valja se od radosti pred njenimi nogami, skače ji v naročje ter ji nežno liže roke s svojim dolgim, rdečim jezikom. Vedel je, da je zdaj prišla ura, ko se bode Alenka ž njim mudila in veselila.

A danes mu ne izkazuje posebne prijaznosti. Pogladi mu samo kodrasto glavo ter mu ukaže, naj bo miren.

Psiček jo najprej iznenaden pogleda s svojimi pametnimi očmi, a potem z zategnjenim repom in zamišljeno migaje z ušesi otožno stopa za njo.

„One-le gredice bi morala zalivati“, reče Alenka in seže po škropilnico, ki je stala v bližini.

„Že zopet se mi odteguješ“, huduje se Hilarij; „za vsako reč najdeš časa, samo záme ne. Sediva rajši na ono-le klop, da se kaj pomeniva! Odkar sem se vrnil domú, mi še nisi povedala deset pametnih besed.“

„Ako res želiš, pa sediva!“ odvrne ona in sede na klop, ki je stala poleg grêde cvetočih resed, ter s slastjo potegne váse prijetno, mamečo vonjavo.

Ko psiček to vidi, tiho zacvili. Zdaj je vedel za gotovo, da ga Alenka danes ne mara. Rep potegne med noge ter s povešeno glavo zbeži z vrta. Tako je storil vselej, kadar se je čutil razžaljenega.

„Še mi nisi povedal, kaj ti je včeraj pravil gospod Veránič“, začne Alenka po kratkem premolku. „Ali si zvedel za vzrok njegove pobitosti?“

„Sevé, da sem, pa ni, da bi ga zato tudi ti morala zvedeti“, odvrne Hilarij neprijazno.

„Če mi ga nočeš ti povedati, mi ga pa pové on sam“, odvrne Alenka z nekako gotovostjo. „Z lepimi, sočutnimi besedami si pridobim njegovo zaupnost“.

Hilarij od same osupelosti zardi, a na to obledi.

„Kaj ti bo njegova zaupnost?“ odvrne naglo in nekako srdito. „On ni družba záte! Izogibaj se ga rajša, bolje bode záte in“ — (zanj je hotel reči, a požrl je brž ono besedico). Sramoval se je svoje neresnične trditve. Vedel je, da bi se ona dva prav dobro sporazumela, a on ni hotel, da bi se. Sprevidel je ob enem, da je bolje, če ji on pové o Veráničevem burnem življenju, nego da bi ona to zvedela iz njegovih ust. Znano mu je bilo, da so nesrečni ljudje nagnjeni k zaupnosti; slutil je, da bi mu ona s svojim prikupnim in ljubeznivim govoričenjem kmalu postala zaupnica.

„Veš“, reče torej in si prizadeva kazati se mirnega, „povest njegovega življenja je tako žalostna in čudovita ob enem, da bi jo ti v svoji nedolžnosti niti ne umela. Preotročja si še, da bi razumela tako resne reči!“

„Sevé, dejal bi me najrajši v poveje,“ odvrne Alenka razžaljena. „Zdaj si prav vzbudil mojo radovednost“

Hilarij spozna, da se ji mora udati, ako si noče nakopati njene nemilosti.

„Vse ti povem, kar sem si zapomnil, a za svoj trud dobim od tebe poljubek.“

In jo hoče poljubiti.

„Plačilo se deli po dovršenem delu, ne pred njim,“ odvrne ona nagajivo in se mu umakne.

On vzdihne udano. Da si nekoliko odškodi, seže po nje roko in jo drži med svojimi, da mu je ne bi mogla odtegniti. Pri tem ji pripoveduje o Verániču, kar nam je že znano, a pazno čuva, da ne bi izdal njegove globoke bolesti, njegove dušne obupnosti. Z lahno, skoro veselo besedo pripoveda resnobno-tragične zgodbe, koje so zastрупile mlado človeško žitje.

Alenka postaja med pripovedovanjem vedno pazljivejša, vedno resnobnejša. Ko Hilarij poneha, videti je nemirna, razmišljena, ginjena.

„Kako more pameten človek zavoljo nezvestobe malovredne ženske postati tako zelo nesrečen?“ začudi se naposled s presunjenim glasom. „Brezznačajna, brezvestna oseba, kakor je bila njegova soproga, ni vredna niti ene naših misli, ne pa našega nagnjenja, našega hrepenenja, ali pa celo, da bi trpeli zánjo. Ali se tebi ne dozdeva to njegovo žalovanje neutemeljeno?“

„Ti tako sodiš, ker ne poznaš niti moči ljubezni, niti moči bolesti,“ odvrne Hilarij.

„Čustva so naši volji dana oblast. Srcu moramo znati ukazovati, premagovati je moramo, da nas ono ne pogubi,“ pravi Alenka z resnostjo, koje bi ji nihče ne bil prisojal. „Kedar sem otožna, kar se pa Bogu hvala redko kedaj zgodi, začnem kaj prijetnega misliti ali pa katero veselo zapojem, in otožnost mi takoj izbeži iz moje duše. A kar pomaga v malih stvareh, menim, da tudi v velikih in resnobnih mora pomagati.“

„Ker tvoja žalost ni bila nikoli prava, ker ni prihajala iz notranjih muk, temveč samo iz zunanjih vtiskov,“ razjasni Hilarij velevažno. „Ne, Alenka,“ pristavi otožen, „srcu ni moči ukazovati, z gotovostjo to lahko trdim. Res bi bilo prekrasno, ko bi se to dalo doseči. Ubogo človeštvo ne bi potem trpelo toliko, tugovalo, obupavalo in čestokrat tudi proklinjalo.“

„Reci, kar hočeš, a vse početje gospoda Verániča ni bilo modro,“ ugovarja Alenka. „Že to, da se je resno zagledal v pevkinjo, je bilo narobe. Že tedaj bi mu bila morala pamet ukrotiti srce.“

„Kedar čustva govoré, ondaj pamet molči. Pamet začne gospodovati še-le tedaj, kedar čustva že oglušajo, a navadno je tedaj že prepozno,“ reče Hilarij bolj deklamujé, nego govoré.

„In ali misliš, da bode gospod Veránič vedno žaloval po nezvesti ženi, tudi zdaj, ko je že mrtva?“ povpraša ona boječe in oko se ji zamisli.

„Preveč me vprašaš,“ odvrne Hilarij hladno. „Ne poznam gospoda Verániča dovolj, da bi mogel soditi o njegovem bodočem dušnem stanju. Čemu se pa tudi toliko zanimaš za tega Ogra?“

„Zanimam se, ker — ker — je naš gostač,“ odgovori Alenka v zadregi in povesi oči, „in pa zato, ker je res prežalostno in prenenavadno, kar si mi o njem povedal.“

„Nenavadno ni, temveč, žalibog, da prav vsakdanje,“ odvrne Hilarij mračno. „Razložek je samo ta, da vsak, koji ima ranjeno srce, ne dirja brezposelno po svetu, da bi si s tem omamil bolest, kakor dela on. Drugi nimajo časa in pa denarja za to. Sicer pa, ko bi se meni žena izneverila, ravnal bi drugače jaz —“

„Treba je prej ženo imeti,“ seže mu Alenka veselo v besedo, „in potem še-le se ji zagroziti.“

„Ako Bog dá, imel jo bodem enkrat,“ odvrne Hilarij zaupno in se iskreno ozre nánjo. „Ali hočeš vedeti, kako ji bo ime?“

„Kar nič me ne mika,“ odvrne hitro Alenka in pri tem malo zardi, „a ne zavidam je ne.“

„Ohó! Kaj mi moreš očitati?“ oporeče Hilarij.

„Ko bi te tudi krasile najlepše kreposti, tvoja žena že zato ne bode zavisti vredna, ker bodeš pripadal onemu nesrečnemu stanu, zdravniškemu stanu,“ pojasnuje Alenka. „Vi zdravniki s svojim skrivnostnim, vsemogočnim postopanjem se imate za nekake rešitelje človeštva, namesto tega pa s svojo umetnostjo, odevano z latinskimi besedami, in s svojimi leki, sestavljenimi iz samih strupov, pomagata človeštvu, da hitreje pride onkraj groba.“

„To se vidi, kako si se navzela očetovih nazorov,“ reče Hilarij žalosten. „Ali, kaj ne, kar si zdaj blebetala, ni tvoja resna misel?“

„Resna, resna,“ odvrne Alenka s posiljeno resnostjo ter vstane. „Zdaj je pa res skrajni čas, da bi zalivala cvetice.“

„Nekaj si mi še dolžna, Alenčica,“ opozarja Hilarij in ji zapira pot.

„Zapiši mi na dobro!“ smeje se ona. „Gospodje tvoje vrste, dijaki, ste itak vajeni dobivati vse na up; zavoljo izpremembe pa boš ti enkrat imel nekaj na dobrem.“

Ko to izreče, zbeži.

Hilarij jo hoče ujeti, a v tem trenutju zagleda pri vrtnem vходу ponosno prikazen gospoda Verániča, ki prihaja proti njima, in brž zopet sede na prejšnje mesto.

VI.

Tudi Alenka je zagledala Verániča, ko je stopil na vrt, a ona se dela, kot da ga ne vidi. Hitro prime za škropilnico, zajema vode ter zaliva, zaliva, da so nastale mlake sredi gredic.

Mej tem sta se Veránič in Hilarij pomenkovala, a njiju pogovorov ni razumela, ker je bila preveč oddaljena. Pri tem delu ji lica goré, da je bila bolj rdeča nego škarlatne pelargonije, koje zaliva. Toda ta rdečiča ni bila naravna, ona je bila bolj blede polti.

Zdajci začuje korake za seboj. Ni bilo dvombe, ona dva se ji približujeta. Nenadoma se ji žareče lice ohladi kot led; čutila je, da je zabledela.

„Alenka, gospod Veránič prosi, da bi naju spremlila; očetov pašnik si hočemo ogledati,“ ogovori jo Hilarij, še predno je dospel z Veráničem blizu nje.

Alenka se proti njima obrne in se vede, kakor da je še-le zdaj zagledala Verániča. Pokloni se mu lahno, odloži škropilnico in reče priprosto: „Ako vama moja družba ni nadležna, pridružim se rada. Cvetke so za nocoj dovolj napojene.“

Hilarij jo začuden pogleda. Nenadna zabledavanja so časih zgovornejša, nego pogledi in besede.

Alenkinu zabledelo lice mu ne ugaja; po svojem si tolmači njega vzrok in čelo se mu pri tem omračí.

Vsi trije se na to napotijo, kamor so namenjeni. Med potoma govore o tem in onem, a njih pogovorom manjka pravega življenja. Hilarij se je držal černo, Veránič je bil kakor navadno zamišljen, Alenka pa razmišljena. Vedno in vedno se ji urivajo v spomin dogodbe gospoda Verániča.

Mej tem, ko razlaga gospodu Verániču krajino, ali ko pripoveduje dogodbico, katero je ona tu in tam preživela sama, ali s Hilarijem, ali s tovarišicami, obhaja jo skrb, da ga menda dolgočasi s svojim praznim besedovanjem. In v tem strahu vedno obtiči sredi živahnega popisa ali poredne opazke ter se plašno ozre nanj, da vidi vpliv svojega govoričenja.

Časih se ji dozdeva, da čita v njegovih resnih potezah neobčutnost, časih pa zanimanje, in po teh prikaznih ona potem živahneje ali bojazljiveje nadaljuje svoje pripovedovanje.

Ko se enkrat pri tem opazovanji ujame nje okó z njegovim mračnim, nezadovoljnim očesom, zdi se ji, da je v njem vtisnjena neutolažljiva pobitost. On se jej smili. „Gospod Veránič,“ reče prisrčno, „meni se dozdeva, da v teh osemindesetih urah, kar bivate med nami, že mnogo bolje izgledate. Ali se tebi, Hilarij, tudi ne zdi tako?“ In skrivaj miga Hilariju, da bi pritrtil.

„Gospod Veránič je zdaj samó razgret od hoje, kakor sva ti in jaz,“ odgovori Hilarij brezčutno.

„Gospodična Alenka ima prav,“ odvrne hitro Veránič, kojemu ni ušlo niti Alenkino pomenljivo miganje, niti Hilarijeva nejevolja. „Čutim se res telesno in duševno okrepcanega v tem prijaznem planinskem zakotji. Danes v jutro na primer, ko sem sedel pri slapu —“

„Zopet ste obiskali slap?“ mu seže Alenka skoro oplašena v besedo. „To ni bilo pametno.“

„Zakaj ne?“ začudi se Veránič.

„Ako bodeste prepogostoma hodili tjà, ne ozdravite nikoli več,“ odvrne ona burno.

„Kako moreš gospodu Verániču zapovedovati — kod naj hodi in kod naj ne hodi,“ posvari jo Hilarij neprijazno.

„Gospodična Alenka mi ne zapoveduje, temveč mi samo odsvetuje,“ reče Veránič s pomirljivim glasom. „Nje namen je plemenit; ona bi rada, da bi skoro otresel svojo odurnost, svojo nezadovoljnost in neprebavljivo otožnost, koje lastnosti vplivajo kot mōra na mojo bližino, namreč na vsakega, ki občuje z menoj. Nje skrbnost nima záme nič žaljivega; ravno nasprotno. O, samo oni, ki so preživelí vrsto bridkih ur, vedó kaj pomeni sočutno srcé,“ pristavi bolj záse.

Hilarij ničesar ne odgovori. Skoro s sovražnim pogledom se ozre na svojega, v tla gledajočega spremeljevalca, potem pa pravi zamolklo: „Obrnimo se, da bi šli do pašnikov, je že prepozno.“

Nihče ni ugovarjal. Voljno se Alenka in Veránič udasta njegovi želji. Še menj izgovorni, še slabše volje, nego prej, nastopijo pot nazaj.

Preteklo je nekaj dni, ki se v ničemer niso razločevali od drugih dni. Alenka je vestno opravljala svoja vsakdanja opravila, bivala, kolikor je mogla, na vrtu, igrala se s kodrecem in pričkala s Hilarijem.

Hilarij je mnogo tičal v knjigah, prodajal čmernost ter sebe mučil z ljubosumnimi slutnjami. Veránič je mnogo lazil okoli, izogibal se Hilarija, pogostoma srečaval Alenko ter bil še bolj zamišljen nego kedaj.

Neko jutro sedi Alenka v odpravljalnici ter ureja ravno došla poštna naročila, ko jo teta pozove v kuhinjo.

„Pomisli,“ vzklikne le-ta vznemirjeno, „gospod magnat želi danes gobe jesti. Odkod naj jih vzamemo? Deveta ura je že, pa nikogar ni pri roki, da bi jih šel nabirat.“

„Naj Marijana gre!“ svetuje Alenka. „V majhnem gozdu sem videla včeraj prav mnogo gob. V pol ure jih nabere, kar zadostuje za jedenkrat.“

„Nespametnica, ali ne veš, da imamo danes pranje?“ odvrne poštarica. „Kje je zdaj Marijana! Že od petih v jutro izplakuje pri Soči perilo.“

„Potem pojdem pa jaz,“ dé Alenka odločno, „gobe se morajo dobiti. Strijca poprosim, naj sedi namesto mene na pošti.“

In tako se je zgodilo! Kakor bi jo sapa nesla, beži Alenka v bližnji gozdič, da nabere gob za gospoda Verániča. Roka ji pri nabiranju postaja negotova, vročina in mraz jo zaporedoma obhajata; ni čudo, vsako gobo posebej preiskuje, da li je prava, da li ni morda strupena. Bog ne daj, da bi Veránič obolel! Nesrečen je itak že dovolj, pa naj bi bil še bolan! In pridno dalje nabira, utopljena v misli nánj. Ali neki že manj čuti svojo nesrečo, odkar biva v našem čarobnem kraji? Pa ali še vedno misli na brezvestno umrlo ženo? — Globok vzdih se ji izvije iz prsi. Res, smili se ji. Dober človek mora biti! Kedar jo kje srečava, vselej jo prijazno ogovori. Tako imeniten gospod je, pa se zanima za skromno dekle. Ni li to plemenitost? A v oči mu ona ne more gledati; njegov obupni — ne, ni več obupen, kakor prejšnji čas, temveč otožen; njegov otožni pogled jo preveč presunja. Ko ji je onega dne pripovedoval o svojem nemirnem tavanju po svetu, išočoč pokoja, pa kako ga nikjer ne more najti in kako se povsod čuti osamelega in nesrečnega, postalo ji je naenkrat tako miló pri srci, da bi bila najrajša zaplakala. — Potegne si z roko preko oči, nekaj jo ondi šegeče. Moj Bog, da mu res ni pomagati! Kaj bi ona dala, da ga vidi vedrega! Njegova pobitost najbrž vpliva tudi na druge, kakor je Veránič sam trdil. Saj je že nekaj dnij, kar tudi ona ne more več biti kakor nekdam prav od srca vesela. In Hilarij se ji tudi vidi izpremenjen. Tih je, zamišljen, neprijazen. Nič več ni med njo in njim, kakor je bilo nekdam. Čuti sicer, da je od nje odvisno, da ga razvedri, toda ne gre, pri najboljši volji ga ona ne more razvedriti tako, kakor si on želi.

Globoko v gozd je že prišla, a le malo je nabrala gob. Nič jih ni več videti. Nekdo je moral pred njo pobirati. Pogleda v canjico. Obžalujé izprevidi, da jih je premalo; kedar se skuhajo, bode jih komaj za dve žlici. Sede na debel koren stare bukve, ki je rastel iz tâl. Samo nekoliko si hoče odpočiti, potem pa brž pojde domu.

„Ob taki uri sedite v gozdu? Saj je ta ura navadno Vaša uradna ura? Ali se Vam je kaj neprijetnega pripetilo? Se ne počutite dobro in ste sem pribežala iskat krepila?“ Ta vprašanja stavil je z začudenim in nemirnim glasom Veránič kar v eno sapo. Vračaje se skoz gozdič od svojega jutranjega sprehoda, naletel je na sedečo deklico.

Alenka, zagledavši ga, hoče hitro vstati, a krilo se ji nekje drži grčavega korena, kjer je sedela, da ne more takoj izlepa vstati. Torej zopet sede.

„Res, da bi zdaj morala sedeti v soparni odpravljalnici, ne pa v tej prijetni senci,“ odgovori Alenka nekoliko zmedena, „nič se mi ni pripetilo, slučaj me je sem nanesel. Gobe sem nabirala, a zdaj sem se hotela nekoliko spočiti, predno odrinem.“

„Nabirala ste gobe? Najbrž záme,“ reče Veránič, mej tem ko mu oko prehaja z nje nežnega obličja, koje obliva rahla rdečica zmedenosti, do rumenih gob v canjici poleg nje. „Obžalujem, da Vam je moja malovažna želja povzročila trud.“

„Nobenega truda, gospod Veránič, prav rada sem to storila. Ko bi Vam le teknile!“ odvrne hitro Alenka. Iz navdušenosti, s kojo je to izrekla, pozna se ji, da govori resnico.

„Mehkočutno Vam je srce,“ reče Veránič prijazneje, nego je bila njegova navada, in zna se mu, da premaguje mehko, koja ga obhaja vpričo preprostega, nedolžnega dekleta.

„Ne morem se dovolj načuditi, da ste svoje mišljenje in čustvovanje tako dolgo nepokvarjeno ohranili. V Vaših letih so mestne gospodične z večine celoma popačene. Gizdavost, lokavost in zvijačnost so njih glavne kreposti.“

„Da se človek ohrani dobrega in nepokvarjenega, kedar živi daleč od nevarnosti, ne vidi se mi posebna čednost,“ meni Alenka ponižno.

„K slabemu nagnjen človek bi se pokvaril tudi med zidovjem strogega samostana,“ odvrne on resno. „Prepričan sem, da bi Vi ostala blaga in poštena tudi med najhujšimi izkušnjavami. Žal, da navadno zlatim

dušicam, kakor je Vaša, daje življenje v plačilo le kupo bridkosti,“ pristavi mračno.

„Gospod Veránič, ne glejte zopet tako temno, kakor prve dni svojega prihoda,“ prosi ona bojzljivo. „Zdelo se mi je, kakor da se pričenjate razvedrovati, pa zdaj-le sem zopet zapazila v Vašem očesu oni prejšnji obupni plamen.“

„Ali hočete imeti dober svèt?“ reče Veránič, kakor da je preslišal njene besede, in gleda nekam proč od nje. „Nekega dné, v kratkem, izpremenite se iz deklice v žensko. Želeli, hoteli bodete ljubiti. Poslušajte moj svèt: Ne zaljubite se nikoli!“

„Zakaj ne?“ povpraša ona zamolklo.

„Ker je ljubezen sestavljena iz same gizdavosti in same budalosti, iz samih prevar in bridkosti; nič ni na njenem dnu: samo prazne sanje, majhna pena!“

„Kako ste skeptični, sumljivi!“ pošepeče ona žalostna. „Jaz pa poznam več ljudi, ki se srečno ljubijo.“

„Ako sta osebi, ki se ljubita, druga druge vredni, potem, morda, je sreča mogoča,“ odvrne Veránič. Kedar imate ljubeči osebi popolno vero v udanost ena drugi, tedaj mora njiju ljubav biti podobna dragemu biseru, ki omamlja brez prenehanja s svojim bleskom. Ali kedar mož ljubi žensko, koja se potem izkaže nevredno njegove ljubezni, a on jo pri vsem tem še vedno ljubi, si niti ne morete predstavljati, kakšne borbe tedaj razsajajo v srcu takega moža: neupogljiva volja, bojujoča se s slepim poželjevanjem, zaničevanje z občudovanjem; dostojnost, koja srcu napoveduje boj, prizadevajoča si premagati njega hude upore, poleg vsega tega globoko poniževanje, da ni moči pozabiti bitja, koje ni vredno naše ljubezni, glupa obupnost, koja popade človeka, vedočega, da je njegovo ravnanje ravnanje ničvredneža. Ah, te grozne muke so tako silne, da jih prhle človeške moči komaj prenašajo.“

„Da ste tako nesrečno zadeli v svoji ljubezni,“ vzdihne Alenka presunjena in oplašena od njegove tožbe. „Da niste pregledali srca svoji izvoljenki, spoznali nje značaja, predno ste ji darovali svoje nagnjenje!“

„Bil bi moral, pa nisem,“ odgovori Veránič vidno osramočen od nje modre opazke. „V mladosti,“ nadaljuje,

„človek ljubi, ker ga k temu navaja silni nagon. Zato tudi ni izbirčen gledé svojega vzora, ravno tako kakor ni izbirčen oni, kojega tare huda žeja. Takrat on pije, kojo si bodi vodo, ki se mu ravno ponuja, in, ako ni druge, tekne mu tudi ona iz kalnega potoka. Kedar pa uteši prvo silno žejo, napade ga gnjus do nezdrave pijače; v bodoče pa gotovo pomoči usta samo s čisto vodo.“

„Da, v bodoče bodite previdnejši,“ reče Alenka iskreno. „Kako želim, da bi kedaj postali baš tako srečni vsled ljubezni, kakor ste zdaj nesrečni zavoljo nje!“

„Človek ljubi samo enkrat goreče,“ godrnja Veránič bolj záse z glavo zanikujoč.

„Ni res!“ ugovarja Alenka živahno. „Hilarij mi je te dni dal čitati prelepo tragedijo „Romea in Julije“. In veste, kaj sem v nji iztaknila? Da, Romeo, ta znameniti ljubimec svoje Julije, ljubil je drugikrat. Julija je bila njegova druga ljubezen!“

Veránič ničesar ne odgovori.

Ona je bila med pogovorom srečno rešila krilo nadležnega korena in je zdaj hitro vstala.

„Sedaj pa moram domu,“ reče polglasno, „teta že gotovo nestrpno čaka gob. Priporočam se.“

Ko hodi nekaj časa naprej, čuti za seboj brze stopinje. Kmalu na to stoji Veránič na njeni strani. Ona se ozre nánj, hoče nekaj reči, a kmalu zopet povese oči in ne reče ničesar.

In tako hodita nemo drug poleg drugega, oba na skrivnem čudeč se, da si nimata ničesar, prav ničesar več povedati.

Mej tem sta prišla do razpotja. Na desno in na levo držita pota, pa oba vodita do gostilne „Pri pošti“. Alenka preudarja, bi li ne bilo prav, da bi se ona pod katerim koli izgovorom obrnila na desno, ker je on stopil na levo, ter šla sama še oni majhni kos pota do doma. Ali nezapopadljiva moč jo sili ostati v njegovi bližini. Ta moč ovira vsako njeno gibanje, premaguje njeno voljo. Navdaja jo neznana in mogočna slast. Od kod prihaja ta sreča, vsled prevelike vznesenosti skoro podobna sladki otožnosti, ki jo je nenadoma prevzela?

In še tiše stopa ob njegovi strani; skoro si ne upa dihati, da ne bi pregnala čara, ki jo je tako sladko omamil.

Prišedši do doma mu prikima z glavo v ném pozdrav; on privzdigne klobuk, baš tako ném, in ona izgine v poslopje.

Toda nje notranja vznesenost se izpremeni polagoma v nezadovoljnost. Nemir se je poloti. Čuti, da njegova podoba preveč sili v njene misli, da jemlje preveč prostora v njenem srci.

Ko je Marijana pozno v večer prišla v sobico, da leže spat, začudi se ne malo, da Alenka še ne spi. A ni se začudila samo zato, ker še ni spala, temveč ker jo je našla klečečo pred podobo Bogorodice, globoko v molitvi vtopljeno.

Ti ljubo dete, si misli, kako je pobožno! Bog ji daj svoj blagoslov!

VII.

Po onem sestanku v gozdu sta se videla in pomenkovala Alenka in Veránič le poredkoma, a tudi tedaj samo površno. Bilo je, kakor da bi se drug družega izogibala, drug družega bala. A vestnemu opazovalcu bi ne bilo ušlo pri njiju slučajnem in mimogredočem videnji Veráničovo nervozno gibanje obraza in živi plamen, ki je zažarel v njegovem sicer mračnem očesu, niti Alenkino nenavadno osuplost in pa trepet njenih zbledelih ustnic.

In tak oster opazovalec bil je Hilarij. Čital je v Alenkini duši, kakor v svoji in pri tem mu je dvo-rezni meč presunil srce. Čutil je, da je Alenka zánj izgubljena, a pri tem se tudi bal za nje bodočo srečo. Ne pade li ona s svojim neumestnim nagnjenjem do nepravlega moža v mrežo nesreče, iz koje ne bo več rešitve?

Že enkrat je mimogredé omenil proti Veráničú, bi li ne bilo bolje, da bi šel kam drugam iskat leka svoji bolni duši. Veránič ga je gotovo umel, a ni kazal tega. Malomarno mu je odvrnil, da tako dolgo ostane v kraji, dokler se mu bode ljubilo.

Kaj naj bi bil storil na to Hilarij? Izpoditi ga iz hiše, zagnati krik zaradi stvari, ki še ni bila dognana, in s tem napraviti roditeljem sitnob in morda celo spraviti ob dobro ime staro gostilno tudi ni kazalo. A sklenil je, da izpregovori o tej stvari o prvi priliki resno besedo z Alenko.

Poštna ura je kazala deset in Alenka je zaklenila dverce poštne odpravljalnice. V pošti ne bi imela več opraviti do popoldneva. Pogleda v kuhinjo. Tudi tam ni bilo danes posebnega dela. Bil je petek, mrtev dan za gostilno, a prekrasen je bil v prirodi. Škoro vsi domači gostači, letoviščniki so danes odpovedali obed; vsi so se razpršili v razne kraje na izlete.

Tudi gospod Veránič je povedal, da ga ne bode do noči domá, ker méni napraviti daljši izprehod v okolico. Kakor tedaj rečeno, v kuhinji so danes lahko pogrešali Alenkine pomoči. Alenki šine nekaj v glavo. Tudi ona hoče uživati kratko svobodo in pa lepi dan. V gozd pojdem, si misli, tako prijetno se sedi pod ono starodavno bukvo. Rečeno, storjeno. Ročno delo vzame seboj in hajdi v zelenje! Pred hišnimi dvermi se zadene ob kodreca. Ta zamižika otožno na odhajajočo deklico in maje nekoliko z repom. Nasproti pa ji ne skoči. Še ga boli njeno preziranje onega dné.

Že je Alenka šla mimo njega, ko se obrne in ga pokliče, da bi šel ž njo. Na to psiček od veselja glasno zalaje in se ji pridruži skakljaje okoli nje.

Tudi Alenkina duša se danes čuti svobodnejšo in je tedaj dobre volje, kakor že dolgo ne. Vé, da se ji ni bati, da bi srečala Verániča, kojega sicer rada vidi, pa ji pamet pravi, da je bolje, če ga ne vidi. Mnogo zatajevanja jo sicer stane to izogibanje, mučno in britko ji je silno prizadevanje, da ne bi mislila nanj; ali pa ni bolje, da se polagoma odvadi njegove odsotnosti, nego da bi ga nenadoma izgubila, tedaj namreč, ko odide. Saj je najel stanovanje na šest tednov, a štirje so baš že danes, kar biva tú. Še štirinajst dni in potem ga ne bode več, tako kakor bi bil umrl. Pri tej misli se nehoté zagrozi in silna želja, da skoro dospe v gozd, pospeši njene korake. A komaj je stopila iz vozne ceste na obširen travnik, iz kojega

se je prišlo v gozd, zagleda Hilarija. Zdelo se je, kakor da bi jo čakal, ker ji je takoj prišel nasproti.

„Kam tako brzo in tako zamišljena? Sicer ni tvoja navada, da bi se ob tej uri shajala.“

Nikoli še ni Alenki Hilarijeva pričujočnost bila menj ugodna, nego v tem trenutju. Želela, hotela je v gozd sama s svojimi mislimi in obilnimi čustvi, a on ji zdaj ovira nedolžno veselje. Na njenem obrazu se menjajo izrazi iznenadenosti in nejevolje, strahú in bolesti ter srama, da ne bi uganil, kaj se vrši v nji. Poleg tega se ji zdi, kakor da bi Hilarijeve oči naznajnale nevihto: tako so napete, tako malo dobrohotno se upirajo vanjo. Hoče nekaj odvrniti, a misli ima zmedene; niti ena primerna beseda ji ne pride na um.

Hilarij pregleda takoj nje dušno stanje; pride ji na pomoč.

„Ali naj ti jaz povem, kam si zdaj-le z lahnim korakom bežala?“ reče s porogljivim glasom, a vendar s sočutnim pogledom. „Letela si v naročje nesreči.“

Ona se vzdrami in ga neverno pogleda. Je li prav razumela? Tihi gozd s svojim blažilnim pokojem naj bi bil kraj nesreče?

„Ne umeješ me? Povem jasneje. Ali ne veš, da je usoda nas vseh, da navadno letamo na perotih v svojo nesrečo, a da varno odtegujemo nogo od poti, ki vodi do sreče? Mojo ljubav, koja bi te, z mirno vestjo smem trditi, osrečevala brez prenehanja do konca dni, prevzetno zametavaš, sočutnost do Verániča pa gojiš in obožavaš ne pomišljujoč, pa ravno iz tega sočutja vzklije tebi največje gorjé. Nikamor drugam nego v gozd si namenjena, ker njega upaš ondi najti, kakor si ga našla pred štirinajstimi dnevi. O, vse se izvé v našem brlogu, če so tudi tvoja in njegova usta o tem nema,“ pristavi brez usmiljenja, videč, kako nje plašno lice zbledi kot smrt. Ta prememba lica velja njemu kot potrdilo, in ljuta ljubosumnost ga prevzame. V tem trenutju ni iskrice blagočutja v njegovem sicer blagem srci.

„Ravno ker vem, da danes njega ne bode tam, ker je nekam šel in se do noči ne povrne, namenila sem se v gozd,“ zagovarja se Alenka z neizmerno žalostnim glasom. Čuti, da ni zaslužila tega očitjanja.

„Njega da bi kedaj iskala?“ nadaljuje in glas ji za-
trepeče, ker se jok oglašá vmes, „to nikakor ni res!“

„Menda res nisi njega iskala, a iskala si njegov
spomin, kar je skoro isto,“ odvrne Hilarij nekoliko
ukroten od nje izjave. Saj vé, da se Alenka nikoli ne zlaže.

Alenka zardi. Ali je Hilarij danes začaran, da
ugane njene najskrivnejše nagibe? Prej ni tega vedela,
a zdaj, ko jo je on opozoril, ve za gotovo, da samo
hrepenenje po njegovem spominu jo je gnalo v gozd.
Tega pa mu ne prizna.

„Občevanje mej gospodom Veráničem in menoj
je zdaj tako priprosto in hladno, da bi ne moglo biti
bolj,“ reče na to in si prizadeva, da bi mirno govorila.
„Iz početka je bilo še nekoliko prijazno, zdaj pa ne
več; on se me vidno izogiblje, a jaz ga tudi ne iščem.“

„Nevedno dekle, kako so ti še neznane skriv-
nosti človeških čustev!“ vzdihne Hilarij. „Kolikokrat
se skriva pod ledeno skorjo ogenj duše!“

„A kako jaz čutim zánj, bodem vendar sama
najbolj vedela,“ odvrne Alenka silno, skoro razžaljeno.
„Veránič je meni samo simpatičen.“

„Simpatija je zora ljubezni,“ modruje Hilarij.

„Ne muči me dalje,“ huduje se ona, „pusti me,
naj grem, kamor sem namenjena.“

„Ali naj te spremljam?“ povpraša on.

„Kakor hočeš, a prijetna ne bode več danes najina
družba.“

„Prav imaš,“ zavrne on bitko, „bolje, da hodi
vsak svoj pot.“

Ona se napoti v gozd, a on se izprehaja po trav-
niku. Saj je vedel, da danes Verániča ni domá, naj
pa gre v gozd, če že hoče. Veránič se je izogibal
Alenke doma in na vrtu, a v gozd, kjer se je bil sešel
ž njo, ko je gobe nabirala zánj, gnala ga je nepre-
stano skrivna moč. Ondi se je vsak dan po enkrat,
tudi po večkrat, izprehajal. Je li upal, da pride zopet
Alenka iskat gob? Kdo more čitati v človeškem srci?
Pač je še večkrat potem želel jesti gobe in to željo
mu je skrbna poštarica vselej točno izpolnila. Toda
onih gob ni več nabirala nežna deklíčina, temveč
krepka in žilava roka dekle Marijane. Videl jo je s

svojimi očmi, ko je nabirala, in vselej, zagledavši Marijano, ne pa Alenke, pri tem delu, obhajala sta ga obžalovanje in nejevolja.

Kdo ne vé, kakšen vpliv imajo malenkostne reči na naš spomin? Ena beseda, ena vonjava, ena cvetka, in pred našimi očmi se uvrstijo minule dogodbe. Oni gozd, ona drevesa, ona mameča vonjava zelenih vej in svežega maha, one pisane gobice, moleče iz tal, vse to mu je govorilo o tem dekletu, o nje mehkobnem srci, o njeni nepokvarjeni duši. Hrepenel je še enkrat ž njo govoriti, prav iz srca govoriti. Zakaj in kaj, sam ni vedel. Toda ne domá, temveč tu pod prostim nebom, kjer se duh čuti svobodnejšega, kjer beseda iskrenejša sili iz ust. A čakal je zastonj. Alenka ni več po onem dnevu, ko se je ž njim slučajno sešla v gozdu, stopila v one kraje.

Ko Veránič onega dné odide na namenjeno daljšo peš-hojo v okolico, moral je tudi mimo gozdiča. Pa namesto, da bi šel samo mimo, stopil je vanj, da bi šel skoz njega. Nič mu ni bilo do tega, da si s tem podaljša pot; da pride pol ure prej ali pozneje na določeni kraj, ni imelo zánj nobene važnosti.

Ko pride blizu znanega korena pod bukvo, ne more si kaj, da ne bi za trenotek na njem počil. Vedno bolj mu ugaja počitek. Kako prijetno se je sedelo v polumraku gostega vejevja, kako blažen mir je vladal okrog njega!

Ozira se okoli sebe. Na drevesu njemu nasproti poskakuje brzonoga veverica. Kako smelo trka na onem deblu muhasti brglez, pa kako ljubo gostolita baš nad njegovo glavo dve drobni taščici. Gotovo zaljubljen par. Vse je videti srečno, zadovoljno!

Tešilni pokoj, koji ga je objemal še pred nekaterimi trenotki, ga mahoma zapusti. Nekaj, kakor otožnost, se ga polasti! Pojdimo, reče sam pri sebi, sicer še postanem sentimentalen, in to svojstvo nič več ne pristaje meni.

Vstane, pobere ogrtač in palico, koja sta ležala na tleh, da bi odšel. A komaj napravi nekaj korakov, ko se zopet ustavi. Nogi sta leni, glava težka. Ne čuti se več razpoloženega za dolgo, trudapolno hojo.

Ne daleč od tod zagleda prijazen prostorček, zarašččen z mahom, obdan z gostim grmovjem, na kojem so rastle ostrožnice. Ta kotiček je kakor nalašč ustvarjen, da si človek spočije, ne da bi ga kdo motil, si misli, ter leže na mehki mah. Na to vzame iz žepa majhno knjigo ter se vánjo uglobi.

VIII.

Veránič ni še čital dobrih deset minut, ko zapre knjigo. Zastonj, tudi tukaj v samoti ne more biti zbranih misli. Čita, čita, a niti jedne besede ne vzprejme njegov duh. Domá nezadovoljen, nesrečen, izven doma nemiren, razmišljen. To naj bi bilo življenje? Pokora, pekel je! In jezen vrže knjigo od sebe. Da ga je usoda zanesla baš v ta kraj, baš v ta trg! Da ni rájši ostal na svojem gradu! Tudi ondi je bil obupan, nesrečen, pa vendar dalje noče z mislijo. Z roko si večkrat hlastno seže v goste lasé in zre brezčutno okoli sebe.

Polagoma se mu poleže razdraženost. Njegove misli se zopet zbirajo, vstajajo, silijo na dan. Kaj velja danes njemu spomin na Adrijeno, spomin še pred kratkim od njega toliko oboževanega bitja, njegove nezveste žene? Nič! Nenadoma, da sam ne vé, ne kedaj, ne kako, je njena podoba izginila iz njegove duše in z njeno podobo tudi spomini, koji so najnevarnejši strup za vneto domišljijo, za ranjeno srce. Po silovitih dušnih borbah je prišel blagodejni odmor. Oh, kako mu to dobro dé! Vse tiho, vse mrtvo v njem!

In vendar, pri vsem tem se ne čuti zadovoljnega. Ko tako premišljuje sam pri sebi, se globoko zamisli. Naenkrat se mu dozdeva, kakor da zopet čuje tisto ljubko žgolenje onega para taščic, kakor da okoli njega vse diše ljubezni, kakor da vse veseljstvo družega ni, nego ljubav! Z rokama si pokrije obraz. Sram ga je tega, kar je v tem trenutji spoznal na sebi. Menil je za gotovo, da mu je duša otrpnela, da mu je srce okamenelo, pa zdaj izprevidi, da ni tako. Iz nova se v njem vzbuja hrepenenje po veri, po upu, po sreči, po ljubezni! Ali je pa njegovo hrepenenje pametno?

Ni li podoben pijancu, ki je žejen, vedno žejen, in v vinu, ki je njegov strup, išče svoje slasti, svoje sreče? Seže zopet po knjigo in lista malomarno po nji.

Ko se je Alenka ločila od Hilarija, stopa brzo po zelenem travniku, kakor bi jo kdo gonil. Pri tem še ne zapazi, da je nevedé prestopila ozko stezico, ki se kakor trak vije do gozda. Čvrsto, dasi nerodno, stopa po visoki trati, neusmiljeno teptaje pisane cvetice, moleče svoje nežne glavice proti solncu, kakor bi koprnele po njegovih vročih poljubih.

Ko pride že močno spehana v gozdno senco, zavre svoje korake. Vedno počasneje hodi. Lice, od pekočega solnca in notranje razdraženosti silno žareče, ji vedno bolj blede, glava ji vedno bolj leze k prsim, prejšnja razburjenost se spreminja v globoko pobitost. Ne da bi vedela kedaj, stala je pred zaželjeno bukvo. V istem trenutji sede pod njo na znani koren, duša ji vzkipi še nikoli prej občutene bridkosti in tiho zajoče.

Nenadoma se ji zdi, da je po tleh zašumela ležeča suhljad, kakor pogažena od človeške stopinje. Hitro privzdigne glavo, si otre solze in se plaho ozre. Pri tem ji bije srce, kakor bi hotelo počiti, neugoden čut jo obhaja, kakor slutnja neke nevarnosti, ki ji preti. A nikogar ne vidi. Dolgonoga kobilica, koja je najbrž iz bližnjega travnika izgrešila v gozd, poskakuje pred njenimi nogami in pa velika gnjusna miš leti vsplašena mimo nje. To je vse, kar zapazi živega.

Čez nekaj trenutkov zopet zasliši ono skrivnostno šumljanje, pa glasneje nego prej. Psiček, ki jo je bil zvesto spremljal do sem, in zdaj, videč jo solzečo, klaverno čepel pri njenih nogah, privzdigne mahoma glavo, upre oči, nateguje ušesa, naposled pa skoči kvišku ter veselo zalaja. Alenka je zdaj vedela, da je zagledal znanca. Zopet ji začne srce utripati, bije ji po sencih, zatemni se ji pred očmi, da vse stvari vidi pred seboj kakor v meglo zavite. In skoz to meglo zagleda, kako se ji nekdo približuje, ne razločuje sicer črt njegovega obraza, ali postava in hoja sta ji predobro znani.

„Moj Bog, moj Bog!“ vzdihuje razdvojena in zadregeče od nog do glave, „samo danes, samo v tem trenutku da ne bi njega srečala!“

A Veránič ni mislil tako, ker on je bil, ki se ji je pridružil. Ravno o pravem času jo vidim, mislil si je sam pri sebi. Uverjen je bil, da ga je silno hrepenenje po nji privabilo sem. Srca, koja je združila ljubezen, gojé enake želje, enaka hrepenenja, čutijo enake presunjenosti, obhajajo enake omame.

„Alenk — gospodična Alenka, Vi ste se jokala?“ začudi se Veránič s sočutnim glasom, brž ko pride blizu nje. „Menil sem, in trdila ste mi to sama, da ne poznate žalosti, a Vaše upálo lice mi svedoči o nasprotnem.“

„Človek ima časih svoje trme, za koje si sam ne ve odgovora,“ odvrne Alenka prisiljeno se nasmehnivši. Pri tem pa ji je glas negotov od silnega prizadevanja, da ukroti vihar, ki ji razsaja v prsih.

„A Vi nimate trm,“ odvrne Veránič s prepričanjem. „Da ste se solzila, imela ste svoj poseben vzrok.“

Alenka živo zardi. Seveda ga je imela, ali njemu ga vendar ne more povedati. Še nikoli v njenem življenju je ni kako vprašanje spravilo v večjo zadrego, kakor to. Ni vedela pravega odgovora. Čudila se je sama temu, saj ji niso nikoli pošle dovtipne besede in verjetni razlogi; vedela si je vselej pomoči, naj so bili položaji še tako zamotani.

„Ste se menda pričkala s Hilarijem?“ pozveduje on dalje, ker ona mu noče ali ne more odgovoriti.

Alenka še bolj zardi; videti je silno vznemirjena.

„Ali Vam je očital nezvestobo?“ nadaljuje Veránič neusmiljeno, kakor da bi ga njena zmočenost posebno veselila. Pri tem pa njemu samemu šviga temna rdečica po resnem, ogorelem lici.

„Nezvestobo? Meni, da bi Hilarij očital nezvestobo?“ zakliče Alenka presenečena in za trenotek se njene oči smelo upró v njegove; „nima do tega pravice!“

„Ne?“ reče Veránič s sumljivim glasom. „Čul sem pa, da ste toliko, kakor zaročena ž njim.“

„Ali je mogoče zaročiti se s kom brez —“

Pogumno, skoro silno je Alenka začela stavek, nenadoma pa sredi njega osramočena umolknila.

„Brez česa?“ pozveduje on hladno.

„Brez ljubezni!“ zakliče ona naglo.

„Ali vi nikogar ne ljubite?“ reče on z nagubanim čelom in jo ostro pogleda v oči.

Ona hitro obrne od njega svoj pogled. „Niko — moj Bog, jaz ne vem, mislim pa, da — oh, kako težko je odgovoriti na to vprašanje,“ reče v eno sapo z žarečim licem. Ustnice pa ji zatrepečejo, kakor bi premagovala jok.

Veránič se ji približa.

„Dekle, govorite resnico!“ reče trdo razburjen. „Imel sem Vas za najodkritosrčneje bitje, upal sem, da ne poznate hinavščine.“ „Poglejte mi v oči,“ nadaljuje po kratkem prenehanji s spremenjenim, mehkim glasom, „v one oči, koje, kakor ste enkrat v svoji odkritosrčnosti priznali, Vam vzbujajo sočutje. One naj Vas prisilijo govoriti resnico.“

Mehanično ga sluša Alenka. Trenotek se ozre nánj, a potem še bolj zmočena hitro povesi oči.

„Ménim, da — ljubim!“ zašepeče komaj slišno.

Veránič, ki jo je mej tem opazoval z nepopisnim nemiro, seže ji radosten v besedo: „Ljubite morda tega resnega, nezaupnega, nesrečnega moža? Alenka, ali je mogoče? Ni li samo sočutje, kar menite, da je ljubezen? Alenka, Alenka, ne vzbujajte v meni upov, koji bi se morda za vselej porušili. Ko bi bil še enkrat prevarjen, gorjé meni! S svojo roko bi končal to svoje zoprno življenje, če sem tudi materi na smrtni postelji obljubil, da tega ne storim nikoli. Saj potem ne bi imel več vere v nič, niti v Boga ne!“

Alenka se zgrozi ter nehote seže po njegovo roko, kot da hoče to zabraniti.

„Potem bi bilo tudi mene konec!“ vzdihne presunjena. —

„Ali smem tedaj upati, Alenka?“ povpraša on z vznepenim glasom in upolnim svitom v oživelem očesu. Na to seže po nje roki in jo potegne k sebi, tako blizu, da sliši nje težko sopenje, da nje topla sapa boža razvneto mu lice.

„Kaj je meni? — Kaj se godi z menoj? — Ta sreča!“ mrmrá Alenka, kakor v sanjah.

„Ljubav se je v tvojem srci naselila, Alenka, ljubav do mene že na pol izgubljenega trpina,“ razloži Veránič močno ginjen ter jo vedno tesneje poteguje k sebi.

Alenka, premagana od sladke omame, zapre oči ter spusti glavo na njegovo ramo.

On jo nekaj trenutkov opazuje z neizmerno ljubeznijo. „Oj, te mile oči, ta jasni čisti pogled, on me je vzdramil iz temnih sanj, on je zanetil v meni up preropenja. To svojo blaženo izpremembo čuvaj, goji v svojih prsih, Alenka, da me iz pekla obupnosti, v kojoj sem se bil ugreznil, povzdigneš v nebesa vére in upanja.“

In s pobožnim, utripajočim srcem se skloni nad njo ter jo boječe poljubi na rosne oči.

V tem svečanem trenutku vzdrami oba neprijeten, oduren smeh. Alenka, vsplašena, se brž iztrga iz Veráničevih rok. Še predno koga zagleda, sluti, ugane, čegavo je to grdo, zaničljivo posmehovanje.

„Ha, ha! ta kotichek je res nebešk, kakor nalašč vstvarjen za skrivne pösete,“ roga se naposled predbro ji znani glas. „Nimate slabega okusa. Nebo nad vama, pokoj okoli vaju, Alenka nedolžna, kot dete, gospod Veránič resen, kot svetnik, res, vajino pomenkovanje —“

„Hilarij, nehaj! Hilarij, usmili se mene, njega,“ seže mu Alenka razdvojena in osramočena v besedo ter se približa Hilariju. S križanima rokama, spremenjenih lic, stal je Hilarij ne daleč od njiju, nepremakljiv kakor kamneni kip in ju srpo opazoval.

„Gospod Hilarij, bodite mož,“ reče Veránič resno, mej tem ko se mu tudi on približa. „Čemu mučíte sebe in Alenko z razdraženimi prizori? Vedeli ste že davno, še predno je mene usoda sem zanesla, da Alenkino srce Vam ni bilo in Vam tudi nikoli ne bode več, nego srce ljubeče sestre. Ne kalíte ji torej mlade, blažene sreče z neplemenitim postopanjem, koje se tako malo ujema z Vašim sicer blagim srcem. Preplašena je itak dovolj. Napravíte spravo ž njo,“ nadaljuje ter prime Alenko za roko in mu jo privede blizu, „objemíte svojo sestrico in obljubíte ji, da ji tudi v bodoče ostanete zvest brat.“

Hilarij se zgane. S temnim, očitajočim pogledom se ozre nanjo, ki je trepetala po vsem životu kakor nežna trepetlika, potem se brž, z odurnim kretanjem, obrne od nje.

„Sestra!“ ponovi bolestno, skoro obupno, „sestra ne bode ona meni nikoli, niti jaz nji brat!“

In predno sta se Alenka in Veránič od osupelosti vzdramila, zbežal je od tod.

IX.

Pozno zvečer onega dné sedi Alenka v svoji sobici poleg svetilnice in gleda z navideznim zanimanjem, kako Marijana krpa in maši luknje pri perilu.

„Pojdi spat, otrok,“ opozarja Marijana, „jednajsta bode skoro; sicer že ob desetih trdno spiš. Ko bi že jaz mogla leči,“ vzdihne, „a gospodinja mi je naročila, da moram ta kup perila še nocoj doživati, ker jutri bode zglajeno.“ In poteza iglo, pa ne tako urno, kakor sicer. Vidi se ji, kako se bojuje z zaspancem. Očí drži na pol odprte, nje velika glava z debelušnim obličjem se maja semintja, kakor nihalo pri uri.

„Nocoj nimam nič spanja,“ izgovarja se Alenka s skrivnostnim glasom, „takó sem srečna!“

„Kaj bi ne bila srečna,“ očita ji Marijana, „vsega imaš, česar si le moreš želeti. V tvojih letih sem bila tudi jaz vesela in srečna.“

„O, ni to, kar menim,“ odvrne Alenka, koji srce kipi od vznesenosti in koja čuti silno potrebo, da bi si je nekoliko olajšala, „tudi včeraj sem bila mlada, kakor danes, in vendar, kaka razlika záme med včerajšnjim in današnjim dnem!“

„No, kakšna vendar, radovedna sem,“ mrmra Marijana.

„Sinoči, ko sem kakor nocoj opazovala tvoje pridno šivanje, čutila sem se čez vse nesrečno, nocoj pa — ah, Marijana, ali veš že, da me ljubi?“ pristavi vzradostena ter burno objame nekdanjo svojo dojko.

„Ali je to kaj novega?“ odvrne dojka mirno. „Vedela sem to že davno. Vsa hiša, ves trg ve, da te ima rad.“

„Vsa hiša? ves trg?“ začudi se Alenka. „Kaj neki bledeš, Marijana? Saj sem še jaz šele danes izvedela to veselo skrivnost.“

„No, če je skrivnost, da je Hilarij ves zamaknjen váte, potem tudi jaz nisem več Marijana,“ poroga se dojka.

„Ni Hilarij, kogar menim,“ reče Alenka tiho, in vidi se, da ji spomin na Hilarija vzbuja žalostne čute.

„Ne?“ začudi se Marijana ter upre, kolikor le more, svoje medle, zaspane oči v Alenko, da se prepriča, ne uganja li menda burke ž njo. „Kdo potem?“

„Veránič, ogrski graščak!“

„Sveta Mati božja!“ zavzame se Marijana in delo ji pade iz rok, „kaj bo iz tega?“

„Kaj bo? Nič, rada se bova imela,“ smeje se Alenka presrečna.

„Da, da, vem, da se bodeta ljubila, iskreno, čez vse ljubila, kakor sva se jaz in moj Bastelj, ali kakšen bode konec vajine ljubezni?“

„Konca sploh ne bo, kakor upam,“ zavrne Alenka, „vsaj tako dolgo ne, dokler živiva.“

„Ti me ne umeješ,“ reče Marijana v skrbéh. „Tak imeniten gospod, bogat graščak, gotovo ne bo jemal v zakon preproste gospodične, kakor si ti; in, moj Bog, ako sé ne vzameta, potem pa gotovo pride nesreča v hišo.“

Nje priprosta pamet se ne more sprijazniti z mislijo, da bi se utegnila dva človeka ljubiti, ne da bi pri tem mislila na ženitev; kedar pa ni ženitev mogoča, da bi mogla njiju ljubezen vstrajati brez prestopka. Saj to ve iz svoje izkušnje. Toda, da bi Alenki odkrila svoj dvom in strah, se ji ne vidi umestno. Govoriti hoče rajši s poštarico pametno besedo o tej stvari.

Je pač res, da je jezik hitreji, nego pamet. In Marijanin jezik, je imel brezmejno naglost, kedar se je začel gibati.

Sodni dan, kojega je Marijana v hiši povzročila s svojim gibčnim jezikom, bil je silovitejši, nego si je sama prej mislila. Obžalovala je potem svoje lahko-miselno kramljanje, a bilo je prepozno. Poštarica je tarnala, vzdihovala in se rotila, da velikašev in sploh takih lahko-miselnih gospodičev, koji od samega dol-zega časa kratijo čast poštenim dekletom, ne vsprejme

več kot stalnih gostov pod streho. Njeno javkanje je odmevalo daleč izven kuhinje. Presolila je onega dné juho, prismodila pečenko, strla posode več nego sicer v pol leta.

Ko je poštar zvedel, da se rada vidita Veránič in Alenka, prvi trenotek ni spregovoril besede. Nena doma pa prodre njegova jeza s tako silovitostjo, da se ga je njegova žena, koja mu je prinesla novico, do živega prestrašila. Kar more srd narekovati psovk in kletev, izbruhnil je v eni sapi nad zaljubljenima grešnikoma. In gorjé njima, ko bi mu bila tedaj v bližini.

Poklical je Alenko. Ko se ona, ne sluteč nevihte, podviza k njemu, zdrobil bi jo bil, da ni slučajno v istem trenotji tudi Veránič vstopil na pošto, da pogleda, je li kaj pisem zánj.

Mirni in resni Veráničev nastop ukroti nekoliko poštarjevo jezo. Z enim mahom spozna Veránič, kaj se tu vrši. Ne premišlja si dolgo. Stopi pred razkačnega Alenkinega strijca ter prosi za roko njegove varovanke.

To snubljenje pa poštarja huje osupne, nego ga je osupnila vest o Alenkinem nespametnem nagnjenji do ponosnega plemenitaša. Je li mogoče, da bi Alenka postala imovita graščakinja?

Njegovi ženi je to snubljenje neizrečeno laskalo, a on si je dejal natihoma, da bi bil rajši videl Alenko kot svojo sinaho. A dober, kakeršen je bil, dasi silno hude jeze, privoli brž v to zvezo in se sam veseli s presrečnima zaročencema.

Še isto jesen bi morala biti njuna poroka. Veránič se ni dal pregovoriti, da bi čakal še leto dni zavoljo Alenkine mladosti. Silil je v to zvezo, kot bi se bal, da ne bi ga iznova prevarila sreča, koja se mu je takó nenadoma prikazala. Alenkina ljubezen ga je bila sicer mahoma ozdravila vseh njegovih nečednosti, razven ene: nezaupnosti. Te hibe ni mogla zbrisati iz njegove izkušene duše. Ni hotel še verjeti, da postane Alenka njegova sladka last, dokler je ne imenuje svoje in je ne odvede na svoj dom.

Alenka je tudi zdaj, kot nevesta imenitnega moža, opravljala prejšnja svoja opravila. Poštar je

sicer koj pozvedoval tu pa tam, da bi dobil Alenki naslednico pri pošti, pa ker ni še bil naletel prave, je Alenka še vedno opravljala poslovanje odpraviteljice. Kakor prej je postregla uljudno vsakemu še tako revnemu človeku, imela za vsakega, ki se je oglaševal pri uradnem oknu, prijazno besedo in ljubezniv nasmehljaj. Ni se prevzela zaradi svoje sreče, vedela je, da postane v kratkem mogočna gospa, a ta misel je nikakor ni motila. Čutila se je presrečno v svoji ljubezni in Verániča bi bila ljubila baš takó iskreno in globoko, da je on priprost mladenič, koji bode moral v potu svojega obraza rediti sebe in njo.

Nekega dné vzbudi njeno pozornost precej veliko, debelo pismo. Na to pismo so bili vtisnjeni amerikanski, ogrski in naposled avstrijski pečati. Bilo je Verániču namenjeno.

To redko pismo opazuje z zanimanjem. Amerikanskih znamk še ni bila videla doslej; ne vzbuja pa v njej niti radovednosti niti skrbi. Na stran je položil, da mu je izroči sama.

Ko se proti večeru, kakor navadno, snide z Veráničem na vrtu, poda mu je takoj.

Veránič pogleda pismo, obrača je sumljivo na vse strani, kot da si ga ne upa odpreti.

„Romalo je skoz pol sveta,“ opazi Alenka brez sumnje.

Veránič je videti vznemirjen in vtakne pismo, češ, čital je bodem pozneje. A njegov nemir raste z vsakim trenutkom. Seže še enkrat po pismo in je odločno odpre.

Ona ga noče motiti pri čitanji in se med tem bavi s cveticami.

„Alenka,“ pokliče jo naenkrat Veránič, „sem pojdi!“ V njegovem glasu odmeva nekaj tajnostnega, boleznega, kar jo bridko presune.

Alenka je stala v trenutku na njegovi strani ter ga nemo pogledala z začudenimi očmi.

„Dobil sem neprijetno vest, katera bo tudi tebi nadležna,“ reče Veránič z lahkotnim, malovažnim glasom. A blastnost, s kojo se pri tem oklene Alenkine roke, in upalost njegovega obraza svedočita o njegovi notranji razburjenosti.

„Nobena vest, koja Vas zadene, mi ne bode nadležna,“ odvrne Alenka iskreno. Ni se še mogla privaditi tikati svojega ženina. „Da le Vas vidim zdravega in srečnega, da le vem, da sem Vam ljuba; vse druge stvari, naj bodo še tako resne, me ne morejo posebno vznemirjati.“

„Kako me tolažijo tvoje besede,“ vzdihne on. „Ne preplaši se torej, ljubka, saj kar izveš, ne bode nikakor oviralo najine sreče. Samo osupne te, kakor je mene.“

Govoril je vedro, krepko, a zvok njegovega glasú ni bil jasen, in njegova roka, ki je Alenko potegnila k sebi, se je malo tresla.

Alenki postaje nenadoma nepopisno čudno pri srci. Nekaj ji zdaj pravi, da je ono pismo v tesni zvezi z njuno ljubeznijo, da ima ono določiti o njuni bodoči sreči ali nesreči.

Veránič zapazi nje nemir. „Samo trenotek bodi pogumna,“ ji prigovarja skoro proseče. A on sam ne čuti poguma, da bi ji povedal, kar stoji v pismu. Sluti, da učinek teh maloštevilnih besed bode grozen, morda celo njemu usodepolen. A zgoditi se mora, njegova moška čast to zahteva.

„Trije mesci so pretekli,“ začne torej pripovedovati, „kar mi je Newyorška gosposka poslala naznaniilo o Adrijenini nesrečni smrti. Danes pa mi baš oni urad poroča, da Adrijena še živi. Ladija, na koji je potovala, se ni potopila, kakor se je bila raznesla novica, temveč samo prevrnila. Mnogo potovalcev je pri tem utonilo, a mnogo se jih je rešilo. Med rešenimi je bila tudi ona. V Filadelfijski bolnišnici leži, odkar so jo oteli smrti, hudo bolna. Gosposka zahteva od mene, da bi prevzel bolniške troške, ker ona nima beliča. — In zdaj si zvedela vse,“ pristavi z globokim vzdihom, kakor da se je rešil hude muke, in se plaho ozre nánjo.

Alenka, začuvši, da Veráničeva žena še živi, zadregeče vsa zgrožena, z rokama pa si pokrije zavzeti obraz. Ne jeden vzklic, ne jeden vzdih ni prišel iz njenih ust, in še dolgo potem, ko je Veránič umolknil, ostala je néma, kakor brez življenja.

Dolgo je Veránič čakal odgovora, a odgovor ni hotel priti. Toda nje blede čelo, edino, kar se je videlo iz njenega zakritega obraza, nje zabledeli roki, na kojih je kri do cela izginila, da so se videle, kot bi bile voščene, pravili so mu glasno dovolj o nje duševnem stanju.

„Alenka!“ zakliče bolestno in ji potegne roki raz lici, „ne veš mi besede povedati?“

Alenka se zgane.

„Ona živi, jaz sem za Vas izgubljena!“ zaječi bolestno ter se mu počasi umakne. „Oh, kako kratka je zemška sreča!“

„Motiš se, ljuba!“ tolaži jo Veránič, „ti si moja in ostaneš moja na veke. Naj si bode Adrijena mrtva ali živa, záme je izgubljena!“

„Izgubljena, morda, a pri vsem tem je vendar Vaša poročena žena“, odvrne Alenka žalostna.

„Dam se od nje ločiti, potem ni več moja žena,“ zavrne on odločno.

„Ločiti? ločiti?“ se zavzame Alenka. „Ali ne veste, da kogar zakon veže, privezan je do smrti?“

„Da, zakon kot svetotajstvo, kot sveta vez, koju cerkev blagoslavlja, je nerazločen, a ne civilni zakon. In Adrijena, kakor ti je znano, bila je z manoj samo civilno poročena.“

„Vem, in vendar — ali ne, ne! dokler ona živi, ne postanem nikoli Vaša soproga,“ zakliče Alenka razdvojena.

„Alenka, ali je tedaj taka tvoja ljubezen do mene?“ očita ji on užaljen.

„Baš, ker Vas ljubim, neizmerno, nad vse ljubim, bolj nego svojo srečo, ne privolim več v najino zvezo. Ne postali bi več srečni z menoj. Jaz ne bi bila več Alenka, koju ste dozdej poznali. Kot zel duh bi Adrijenina očitajoča podoba stala vedno med nama. Jaz menim, da ljubezen nahaja pokoj samo v poštenji, in moja ljubav do Vas bi se mi tedaj zdela prestopok proti Adrijeni. In to bi me delalo otožno, nezaupno, nesrečno! In potem, kdo vé, kakšen prevrat bi se zvršil sčasoma v Vaši duši.“

„Nobeden ne!“ zavrne hitro Veránič z odločnostjo. „Adrijene ne ljubim več in tudi nikoli več je ne bom.“

„Ali ste o tem tako uverjeni?“ reče Alenka dvomljivo. „Zdaj seveda ste o tem uverjeni, ker biva daleč od Vas; pa ko bi jo nenadoma zagledali, ko bi čuli nje glas, ali ne bi se v Vas prejšnja čustva vnovič vzbudila? Ljubili ste jo tako iskreno, tako globoko; prava ljubezen pa, menim, nikoli popolnoma ne ugasne.“

„Motiš se,“ odgovori Veránič mračno; „z Adrijeno ni več sreča mogoča. Moja vera do nje je izgubljena, a brez vere ni sreče, tem menj pa prave ljubezni. Kaj se pravi resnično, blaženo ljubiti, naučila si me stoprav ti, Alenka. Ti torej edina imaš pravico do moje ljubezni, do moje osebe; le tebe čaka mesto soproge na moji strani,“ končuje Veránič, kot bi prisegal, s slovesnim glasom.

„Ne postanem, gospod Veránič, gotovo ne postanem nikoli Vaša soproga, dokler diše Adrijena.“ „O,“ hrabro nadaljuje, ker ji on hoče seči v besedo, „ne silite več v mene, usmilit se me! Nesrečna sem itak dovolj, saj mi jedino tolažbo privoščite, da si ohranim čisto vest.“

„O ti pretirana čednost, ki pogubljaš človeka, mesto, da bi ga spasila,“ roga se Veránič zdvojen. „Ali si tudi pomislila, Alenka, da s svojo odpovedjo pahneš mene v obup? Predobro čutiš, da se Adrijeni nikoli ne približam in ko bi ona sto let živela. Naj bi tedaj jaz, naj bi ti, zavoljo nespametne tvoje trme, trpela do konca dni?“

„Ne vidim druge rešitve,“ reče Alenka, solze komaj vzdržujoč; ne lastna, njegova boleost jo presune. „Nesrečna, neizmerno nesrečna bodeva odslej, ali zato si ohraniva vzajemno spoštovanje in sladko zavest.“

„Alenka, Alenka,“ seže ji skoro togoten v besedo in jo trdno prime za roko, „ali me resno misliš zapustiti? Ali ni upanja, da bi ti enkrat, menda celó v kratkem, modreje sodila o tej stvari? Nočem verjeti, da si spregovorila zadnjo besedo.“

„Zadnjo, gotovo zadnjo, prijatelj moj ubogi!“ zavrne ona presunjena.

„In ti, kaj boš ti počela vse svoje dolgo življenje? Ali misliš, da se ti ne bo tožilo po meni? Ali, oh kaj

vprašam,“ pristavi pobit, „moral bi slutiti tvojo usodo. Hilariju postaneš zakonska družica; srečna bodeš ž njim in se tako kmalu iznebiš mojega spomina.“

Ona ga nekaj časa neverno, z očitajočim pogledom opazuje. Toda kmalu se prepriča, da iz njega govori samo obup, ne pa zavest. O, ona vé, da Veránič ne more tako nizko o nji misliti.

„Ako Vas more tolažiti zagotovilo,“ reče na to z negotovim glasom, „da moje srce Vam ostane zvesto, dokler se bode gibalo v prsih, potem le zaupno vzemite to prepričanje seboj.“

„Ti mi ostaneš zvesta, Alenka? Zvesta, ko bi se tudi nikoli več ne videla?“ vzklikne Veránič z vznesenim glasom. „Že sama misel, da bi utegnila družega ljubiti, mi hoče vzeti pamet.“

Na bledih Alenkinih ustnih zaziblje se bolesten, toda blažen smehljaj. Še-le zdaj je zvedela, kaj je ona njemu. Kako jo tolaži, hrabri, vzpodbuja k vsaki žrtvi njegova verna, globoka ljubezen.

„Sedaj, ko imate mojo obljubo, izpolnite mi še eno prošnjo, zadnjo,“ reče na to in za hip vzradoščeno lice se zopet zresni: „Odpotujte kar najhitreje!“

„Tudi to!“ zastoka on. „Ali si bodeva dopisovala?“ „Bog ne daj!“ odvrne ona.

Hud boj je izražen v Veráničevih črtah.

„Pa ko bi nenadejano prišel v dveh, v štirih, v desetih letih in bi tirjal od tebe svojo pravico, Alenka, ali boš ondi voljnija, milosrčnejša, nego si danes?“

„Kdo bo stavil svoje upe na smrt drugih,“ posvari Alenka in se živo zgane. „Privoščite Adrijeni življenje; tako mlada je še,“ pošepeče s povešenimi očmi. „Če bi se pa Vi kedaj vrnil in bi Vaša roka, Vaše srce bilo prosto, najdete me pripravljeno iti z Vami,“ pristavi svečano. — „Toda, zapustite me, Veránič; skrajni čas je že. Hodite z Bogom!“ in mu poda obe roki v pozdrav.

Veránič seže hlastno po njih in jih vroče poljubi.

„Ali se morava res že zdaj ločiti, Alenka? Pa tako hladno me pozdravljaš, a to slovo je morda slovo za večno!“ očita ji mehko.

Njegova ponosna, strastna narava se je bila nehoté spremenila v ponižno udanost pred nje krepostjo in milobo,

V Alenkini duši se vname hud boj: ljubezen, sočutje, bridkost in dolžnost pretresajo ob enem nje zmučeno srce. A ljubav in sočutje premagate. Sama ni vedela kako, ovila je roki okoli njegovega vratú šepetaje do solz ginjena: „Mir s teboj, Veránič!“

X.

Štiri leta so pretekla po teh dogodbah. V gostilni „Pri pošti“ se ni mej tem ničesa izpremenilo, vse je teklo po starem tiru. Poštar hvali, kakor prej, svoje konje in svojo pošto, veseli se kakor prej vsakdanje domače družbe, s kojo tako prijetno kvarta; poštarica vlada v hiši in kuhinji, a Alenka je ostala nekdanja marljiva in prijazna odpraviteljica. Razcvela se je v mično dekle, mičnejšo, nego je obetal nje malovažni otročji obraz. A zato je izgubila nekaj, kar je takrat dajalo nekakov čar vsi osebi, nagajivost in veselost. Odkar je bil Veránič odpotoval, in to se je zgodilo brž drugo jutro po onem zadnjem usodepolnem razgovoru z Alenko, nihče ni več videl, da bi se bila kdaj od srca smejala. Ko je oddrdral poštni voz, ki je odnesel vse njene upe, njene nade, njeno ljubezen, oklenila je roki okoli strijčevega vratú in se bridko zajokala. Strijc je zalučil v zaprta vrata debelo knjigo, katera mu je ravno stala pri roki in iz srca proklet — knjiga in kletev sta veljala preklicanemu odhajajočemu magnatu — potem pa objel ubogo Alenko in se ž njo zajokal. Od onega dne ni potem nihče več v hiši omenjal Verániča in njegove ljubezni.

Hilarij je bil takoj po onem gozdnem prizoru odpotoval, najprej k nekemu prijatelju na Koroško, potem, ne da bi se prej oglasil doma, kar naravnost v Gradec, da prebije zadnje doktorske izpite. Ko je srečno dovršil te, bil je pol leta sekundarij v ondašnji bolnišnici, na to pol leta vojaški zdravnik, a naposled se je naselil kot zdravnik v manjšem mesteci na Slovenskem.

Sreča mu je bila mila. Kmalu si je pridobil ime; imel je prakse in zaslužka več, nego bi je bil kedaj upal dobiti. A doma še ni bil, odkar je bil zadnjič kot vihra odrinil. In tega je bilo kmalu štiri leta.

Naenkrat pa se v njem vzbudi hrepenenje po rojstvenem kraju, po dragih roditeljih in, kaj bi si prikriival, tudi po Alenki. Srce mu urneje bije, mislečemu nánjo. Kako dolgočasno mora biti njeno življenje, tako sami, prepuščeni žalnim spominom!

Ni se dolgo premišljeval. S kratkimi besedami naznani doma svoj prihod in predno so se ga nadejali, bil je že tam.

Občno in odkritosrčno veselje je povzročil njegov prihod. In tudi on se je iz vsega srca vradostil o prijaznem sprejemu, posebno o Alenkinem. Bal se je svidenja ž njo. Kaj naj reče on, kako se bodé ona vedla nasproti njemu, mislil je večkrat v skrbéh. In dasi mu je srce zdregetalo in beseda obtičala v grlu, ko je segel v nje desnico, njena mirnost in ljubeznivost sta ga kmalu spravili v ravnotežje.

V kratkem času sta si bila kot nekđaj dobra prijatelja; zdelo se je, kot da nikoli ni senca kalila vzajemnega nju zaupanja.

Toda Hilarij se je kmalu naveličal vsakđanjega prijateljstva. Stara bolezen ga zopet popade. Če mu je Alenka bila prijetna v otroški najivnosti, prikupila se mu je zdaj še bolj kot resna, zamišljena ženska. Spoznal je kmalu, da nje rana po Veráničevi izgubi še krvavi; toda njena udanost, njena hrabrost, njeno samozatajevanje, da se nikoli ni pritoževala nad kruto usodo, vzbujali so v njem poleg ljubezni občudovanje in sočutje. Pač škoda, da bi tako redka cvetica kar tako ovenela, ne da bi koga osrečevala s svojo plemenito vonjavo, mislil je čestokrat. Ah, kako bi on hotel vzgojevati, obožavati to cvetko, ko bi kdaj postala njegova! A njeno sicer prijazno in blagohotno vedenje ni nikakor bilo tako, da bi vzbujalo upe. Da bi pa še enkrat zavrnila njegovo ponudbo, ne, tega si ni želel. Drugokratno odbijanje njegove ljubezni bi ranilo ne samo njegovo srce, temveč tudi njegov ponos.

Nekega večera sedita na klopi takoj pri vhodu vrta v zaupnem pogovoru. Tišina je vladala okoli njiju. Cvetice, kojih nedrija so se zapirala v ponočno spanje, majale so se v blede mesečini s skrivnostnim šumljanjem.

Tudi Alenkina zgovornost začne omahovati; vedno bolj tiha postaja, dokler naposled ne utihne.

„V kaj si se zamislila?“ povpraša Hilarij.

Tudi njemu postaja v tej svečani tihoti prirode nekako miło pri srcu.

„Mislila sem,“ odvrne ona in zre sanjarsko pred sé, „so li res te nežne cvetice neobčutne stvarce? Glej, kako se zibljejo v nočni sapi, kakor bi uživale hlad, kako si šepečejo med seboj, kot bi se veselile življenja. Zdi se mi, da bi cvetke bile več vredne, da imajo dušo, nego mnogotero bedasto in neobčutno človeško bitje.“

„Prav imaš, Alenka; koliko je ljudi, ki ne zaslužijo, da jim srce v prsih bije, koje oni spremenijo v neobčuten kamen,“ priznava ji Hilarij. „Toda upam, da mene ne prištevaš oni vrsti ljudi. Ali morda misliš,“ nadaljuje vedno ognjeviteje, „da sem jaz neobčutljiv nasproti tvojim bolestim, ali menda celo, da ti privoščim nesrečo? Ne omenjam tvoje tuge iz dveh vzrokov, prvič, ker se bojim, da ne bi ti s tem postal nadležen, drugič pa zato ne, da ne bi ti povzročil še večje bridkosti. In vendar sem si v svesti, da bi jaz znal lečiti tvoje rane, ker poznam človeško srce. Saj kdor je, kakor jaz, že prebil dušne in srčne borbe, nagiblje se k sočutstvu. Alenka,“ pristavi z negotovim, prosečim glasom, „zaupaj mi vendar, kako je s tvojo ljubeznijo do Verániča!“ „Kaj res še ne veš, da je med nama vse končano?“ začudi se Alenka.

„Da je vse končano, da, to sem zvedel,“ odvrne Hilarij zmeden, „a jaz bi še rad zvedel, je li rana, koja te je zadela vsled njegove izgube, globoka, ali je upanje, da se kedaj zaceli.“

„V mojem srci sploh ni rane,“ zavrne ona. „On me je zapustil, ker sem jaz želela, ker se je moralo zgoditi. Da sva se morala ločiti, obžalujem, a srce ni zato zavrglo svojega malika; moje ljubezni do njega ni oddaljenost ohladila, niti je ne bo.“

„Ne bo se ohladila, tudi ko bi zvedela, da se on nikoli več ne povrne, kar se najbrž zgodi?“ pozveduje Hilarij in neprijeten čut, mrzlici podoben, pretresa mu vse ude. „Nočem te žaliti, Alenka,“ nadaljuje, „ali kot dober prijatelj hočem in moram odkritosrčno govoriti s teboj.“

„Veránič je gotovo vseskozi spoštovanja vreden človek; je tudi prijeten, ker je izobražen in ker ima čustvo. Ali, verjemi, da mož, koji, kakor Veránič, strastno ljubi, redko kedaj ljubi resno in trajno, ker je strast že sama na sebi kratkodôbna in spremenljiva. Plameni, koji nenadoma vzplapolé, skoro ugasnejo. Bog zna, kod on zdaj hodi, veseleč se nove zmage.“

Alenki sili na jezik rezek odgovor; tako neprijetno jo je zadela ta ostra in, kakor je bila prepričana, krivična sodba o Veráničevem značaji. A naposled sprevidi, da Hilarijev namen ni hudoben, dasi nekoliko sebičen, kakor je slutila.

„Hilarij,“ reče brez ovinkov, majaje nezadovoljno z glavo, „ti si zopet delaš prazne upe gledé mene, in to me žalosti. Ali te ni dovolj izučila prva prevara?“ „In vendar upam, Alenka,“ deje Hilarij, presrečen, da ga je Alenka razumela, kar se njemu vidi kot dobro znamenje. „Vem, da me ne boš mogla danes ali jutri še ljubiti; toda v jednom, v dveh letih, kedar onega popolnoma pozabiš, sem preverjen, da te mora moja zvestoba in vztrajnost ganiti. Ljubil te bom toliko, da me bodeš na zadnje še ti ljubila!“ zakliče navdušen.

„Ker ne more Veránič postati moj soprog, ne omožim se nikoli,“ reče ona z odločnim glasom.

„Alenka, kaj govoriš?“ zavzame se on.

„Samo resnico. Čutim, da ne bom mogla nikogar več ljubiti.“

On se užaljen obrne od nje.

„Žalila, užalostila sem te, ali odpusti mi,“ prosi Alenka in seže po njegovo roko v znamenje, da želi spravo ž njim. „Rešnica prepogostoma boli, ali koristna je in blagonosna. Čemu bi nekaj obetala, kar vem, da ne bom nikoli mogla izpolniti? In ti,“ nadaljuje sramežljivo, „ali bi maral za ženo, koja ne bi tebe ljubila, še huje, ki bi podobo drugega negovala v srci?“

„Potem pa se me ne dotakni, da mi tvoja bližina ne vzbuja sladkih, a žal, praznih upov,“ zavrne on jezen ter ji odurno iztrga roko. „Človek sem, a ne svetnik!“

Alenka se preplašena umakne. V hudi zadregi, s povešenimi očmi zamrmra: „Hotela sem te tolažiti, kakor se tolaži prijatelja, brata. Tudi tebe sem tedaj izgubila?“

Nje upalo lice, nje žalostni glas, v kojem je odmevala silna bridkost, ga presuneta. On se ji hlastno približa.

„Odpusti!“ reče osramočen, „toliko trpim!“ ter ji zmeden in ginjen ponuja roko, kojoj je bil iztrgal. „Nisi prijatelja izgubila, še-le pridobila si ga. Jaz se tudi ne oženim nikoli, ker nočeš biti moja. Jaz bodem živel zapuščen in sladki spomini najinih otročjih let mi bodo edino veselje v starosti.“

Nenadoma ga prevzame neskončna bridkost. Vstane s klopi, klobuk si pritisne globlje na čelo in se izgubi v tmuni vrta. — — — — —

Prišla je jesen s svojimi otožnimi dnevi, sivimi oblaki in gostimi meglami. Nikjer se neprijetnosti jeseni tako živo ne občutijo, nego po dolinah med gorami. Take doline napolnjujejo po ves dan megle, vlačече se med njimi, kakor kamenite klade, porinjene od nevidne roke.

Mej tem, ko se v ravnini še veselijo blagodejnih žarkov jesenskega solnca, ondi že dregečejo pod znamenji bližajoče se zime.

Bil je eden takih temnih, otožnih, mrzlih dni. Noč je bila zarana razprostrla svoja črna krila nad mirnim trgov, kjer se vrši naša pripoved. Tema je vladala okrog, le tam visoko blizu neba, je bliščalo nekaj svetlega v dolino. Bili so gorski vrhovi, že pokriti z zimskimi čepicami, s prvim ranim snegom.

Gostilna „Pri pošti“ je edina hiša v trgu, iz koje je slišati življenje, gibanje. Po pivnih sobah sedijo domači gostje, živahno se pogovarjajo ali pazno kvar-tajo. Gospodarjevi in domača družina so že bili pove-čerjali in se razpršili.

V Alenkini sobi sedita kakor po navadi na večer Marijana in Alenka; Marijana pridno nategujoč iglo, Alenka uglobljena v čitanje.

Čez nekaj časa odloži knjigo in globoko vzdihne. Čitala je bila nekaj, kar jo je presunilo, nekaj tako podobnega njeni usodi.

„Rada bi vedela, kaj stoji napisanega v onih knjigah?“ reče Marijana, ki je komaj čakala, da bi Alenka ustavila premarljivo čitanje; „vsakikrat, ko nekaj čitaš, postaneš otožna.“

„Veš, tu notri se izve, kako se ljudem v življenji godi, kako oni trpijo ali kako se veselijo,“ razlaga Alenka.

„Jaz sem menila, da je samo meni namenjena kupa bridkosti; pa kakor se vedno bolj prepričujem, in to ravno iz knjige, na svetu je le malo izvoljenih, kojim bi prizanašala nemila usoda. Ali na ta ali na oni način, skoro vsi ljudje imajo obilo nadlog, pa le malo prijetnosti.“

„No da; če bi bili vsi ljudje tako trmasti kakor ti, ne bilo bi čudo, ko bi se človeštvo utopilo v solze,“ godrnja Marijana. „Ti si proti Bogu največja nehvaležnica. Pošlje ti najblažjega, najpridnejšega človeka, kar jih biva pod solncem, ljubi te, snubi te, na rokah bi te nosil vse svoje žive dni, kakor sem prepričana, a ti — no, pa saj ne zinem več besede,“ pristavi Marijana ter ustavi svoje klepetanje, ker ji Alenka da znamenje, naj molči. „A ti mi potem tudi več ne vzdihuj.“

V tem trenutju zatrobi poštni rog.

„Že zopet zamuda; pošta bi bila morala že pred pol ure priti,“ oglasi se iznova Marijana. Bivajoč ves dan sama pri svojem šivanji, hotela si je vsaj zvečer, ko se ji je pridružila Alenka, odškoditi za mučno, dolgo molčanje. „Jaz ménim,“ nadaljuje svoj samogovor, „da konja postajata že lena vsled starosti in trebalo bi ju torej izpreči. A gospodar visi s tako ljubeznijo na teh starih kljusetih, kakor da bi ne bilo moči ju nadomestiti. Kdo pa sem hodi po hodniku?“ pristavi ter posluša. „Ta hoja ni od domačinov. Da bi gost prihajal ob tem letnem času?“

Tudi Alenka posluša; tudi nji se dozdeva neznan ta lahkotna hoja, in vendar, ne popolnoma neznan. Ni utegnila dalje pomišljati. Na duri nekdo potrka, krepko, odločno, kakor z nerovno roko, kakor bi se zunaj stoječemu mudilo.

„Le noter, če si pošten človek!“ zakliče hitro Marijana.

Duri se naglo odpró. V vratih se prikaže visoka, ponosna moška oseba, zavita v potni plašč.

Alenka strmí v prikazen, kakor da je zagledala duha. Hitro vstane, toda moči jo zapusté, da se zopet spusti na stol.

„Alenka!“ zakliče prikazen s srce pretresujočim vzklikom.

Bil je Veránič. Zagledavši Alenko, tudi njega zapuščajó moči; tako razsajajo po njem raznovrstna čustva.

A kmalu se zavé. Stopi bliže, ustavi se pred njo, zre ji pomenljivo v oči, kot da hoče nje dušo pregledati, naposled pa reče z nekakim strahom: „Prišel sem po svojo last; Adrijena že počiva v Bogu!“

Alenka se zgane. Samo enkrat se ozre nánj z nepopisnim pogledom, potem mu stegne obe roki nasproti ter reče priprosto: „Vzemi me torej, tvoja sem za vselej!“

* * *

Teden pozneje stopata zarana, ko je tema še obdajala zemljo, Veránič in Alenka proti župni cerkvi; spremljata ju poštar in njegova žena. Ko je župnik odaroval tiho sveto mašo, poklekne mlada dvojica pred njega, da ju poroči. Brez šuma, brez bleska, blagoslovi župnik vez dvoje src, ki sta po dolgi in mučni izkušnji našla pokoj v pravi, nesebični, vzajemni ljubezni!

